Riksdagens protokoll 2025/26:139

Lördagen den 13 juni

Kl. 09.00–12.47

---

§ 1 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Socialförsäkringsutskottets betänkande
2025/26:SfU36 Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd

Socialutskottets betänkande
2025/26:SoU35 Receptfria läkemedel med krav på särskild rådgivning

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
2025/26:SfU32 Stärkt återvändandeverksamhet
2025/26:SfU31 Skärpta regler om uppsikt och förvar

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2025/26:MJU24 Ny myndighet för miljöprövning

§ 2 En begränsning av rätten till socialförsäkringsförmåner för den som avtjänar fängelsestraff i kontrollerat boende eller som avtjänar säkerhetsförvaring

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU29
En begränsning av rätten till socialförsäkringsförmåner för den som avtjänar fängelsestraff i kontrollerat boende eller som avtjänar säkerhetsförvaring (prop. 2025/26:252)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 3 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU42
Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor (prop. 2025/26:218)
föredrogs.

Anf. 1 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD):

Herr talman! Jag vill börja detta anförande med en berättelse om fem svenska medborgare som reste till Danmark för att begå ett dubbelmord.

Vi kan börja med att backa bandet några år till 2019. Då styrdes Sverige av Socialdemokraterna. Ungdomsrabatten vid allvarlig brottslighet fanns fortfarande kvar. Någon särskild straffskärpning för brott kopplade till kriminella nätverk – till exempel dubbla straff, som vi debatterar i dag – var ännu inte införd.

Det var i den kontexten som fem personer planerade sitt dåd. De lockade två offer till en parkeringsplats i Herlev utanför Köpenhamn. De öppnade eld, och minst tio skott avlossades med automatvapen. Två människor miste livet. En tredje överlevde trots att han också besköts.

Efteråt försökte gärningsmännen undanröja spåren. Flyktbilen stacks i brand, men branden blev inte tillräcklig för att förstöra bevisen. Dansk polis säkrade dna-spår, och inom kort kunde samtliga gärningsmän gripas.

De fem hade sannolikt hoppats på att rättsprocessen skulle ske i Sverige, men eftersom brottet begicks i Danmark blev det dansk rätt som fick döma. Tre av gärningsmännen, alla över 18 år, dömdes till livstids fängelse. De två som var 17 år gamla dömdes till 16 års fängelse.

Herr talman! Varför är den här historien relevant? Jo, den visar vad som hade kunnat ske med svenska regler vid den här tiden. Om de två 17-åringarna dömts i Sverige hade påföljden sannolikt blivit upp till fyra års sluten ungdomsvård.

I den kriminella miljön kallas det ibland för att man bröstar en fyra, vilket innebär fyra år på ett Sis-hem med möjlighet till fritidsaktivitet som att spela tv-spel men också möjlighet till fortsatt kontakt med omvärlden genom mobiltelefoni. Sedan hade de kommit ut i frihet vid 21 års ålder med den status som följer ett sådant brott i den kriminella världen. Så blev det dock inte. De blir i stället släppta när de är 33.

Det här beror inte på slumpen, utan det beror på att det danska rättssystemet dömde annorlunda än vad det svenska gjorde då. Det är just därför den här debatten och de åtgärder som vi har infört och kommer att införa är så viktiga.

I Danmark ser ungdomsrabatten helt annorlunda ut jämfört med vad den gjorde i Sverige vid den tiden. Brott i kriminella nätverk ger dubbelt så hårt straff. I dag är ungdomsrabatten avskaffad i Sverige vid grova brott. Du blir inte villkorligt frigiven om det finns risk att du återfaller i brottslighet. Vi byter ut Sis-hemmen för kriminella mot ungdomsanstalter. På måndag röstar riksdagen om att införa dubbla straff för gängkriminella.

Jag vill rikta ett stort tack till Danmark för att de på ett ordentligt sätt tog hand om våra kriminella. Med Sverigedemokraterna och regeringspartierna ser vi till att Sveriges domstolar nu kan döma på ett lika bra sätt som domstolarna gör i Danmark.

Ett annat fall som upprörde mig väldigt mycket var något som det rapporterades om i april. En kille ville inte ställa upp på ett morduppdrag och därefter inte betala en bot på 200 000 kronor till en 17-åring som givit honom morduppdraget. Då valde 17-åringen i stället att som straff våldta killens exflickvän under pistolhot i ett källarförråd i Malmö.

Den här händelsen är fullkomligt vidrig på så många olika sätt. Sådana människor borde i mitt tycke aldrig någonsin släppas ut i frihet igen. Men att personen i fråga med vår politik hade tilldelats ett dubbelt straff och att han som 17-åring hamnar i fängelse och inte på ett Sis-hem är ändå ett steg åt rätt håll.

Sammantaget innebär propositionen vi nu debatterar bland annat att närmare 50 straffskalor skärps. Livstids fängelse kommer att delas ut vid vissa upprepade vålds- och sexualbrott, och gängkriminella kommer att dömas till ett dubbelt så långt straff.

För fem år sedan var minimistraffet för grovt vapenbrott ett års fängelse. Man blev villkorligt frigiven efter två tredjedelar av tiden. Var man under 21 år var straffet ännu kortare. Man var en fri man efter åtta månaders tid.

Nu är minimistraffet för grovt vapenbrott fyra år, och nu inför vi dubbla straff för gängkriminella. När gängkriminella döms för grovt vapenbrott kommer de alltså att få spendera mellan åtta och sexton år i fängelse.

Herr talman! Mandatperioden närmar sig sitt slut. Vår kriminalpolitik har med all önskvärd tydlighet visat att vi kunde vända trenden. Sverige kunde gå från rekord i dödsskjutningar till att minska skjutningarna med 75 procent på mindre än fyra års tid. Med vår politik har vi kunnat skapa ett tryggare Sverige, och det gick betydligt fortare än vad jag någonsin hade kunnat hoppas på.

Men arbetet är inte över. Det finns fortfarande mycket kvar att göra. Det finns fortfarande siffror i statistiken som inte ser tillräckligt bra ut. Jag är stolt, men inte nöjd än. Detta arbete behöver fortsätta.

Oavsett om man är av uppfattningen att brottslighet minskas av förebyggande insatser eller av strängare straff talar resultatet ändå sitt tydliga språk: Brottsligheten minskar i Sverige.

Jag har varit inne på detta många gånger tidigare, men den här frågan är inte svart eller vit. Vi behöver både och. Vissa säger kanske att vi behöver skapa ett samhälle som gör att människor inte väljer att bli kriminella. De har naturligtvis helt rätt, men vi lever inte i den perfekta av världar.

Vissa kommer att välja en kriminell väg trots att Sverige har kraftigt subventionerad förskola – avgiftsfri för den som behöver det – och avgiftsfri utbildning ända upp till universitetsnivå, där man också får bidrag för att studera. Och de gör det trots att vi har en utvecklad fritidsverksamhet och en föreningsverksamhet som är förhållandevis billig.

När varken föräldrar, skola, fritids, föreningsliv eller socialtjänst lyckats med att sätta gränser behöver samhället agera. Jag skulle vilja påstå att det inte finns något annat land i världen som har så väl utbyggda förebyggande insatser som vi har i Sverige.

Här har också politiken ett ansvar – jag behöver bara få det här sagt: Sluta sprida en förlorarmentalitet till unga människor! Tror ni att jag som har stammat i hela mitt liv och som växte upp i ett hyreshus med en pappa som var lagerarbetare och en mamma som var undersköterska skulle stått här i dag om det inte funnits människor som trott på mig? Sannolikt inte.

Tala om för unga människor vilka möjligheter de har, snarare än hur underprivilegierade man anser att de är!

Vad gör det med unga människors framtidstro när man sprider bilden att de inte har någon chans att nå dit de vill för att de är invandrare, för att de är barn till invandrare, för att de har föräldrar med låg inkomst eller som är utan jobb eller för att de har någon form av funktionshinder? Man sänker deras förväntningar på livet, och det är någonting som gör den kriminella livsstilen mer attraktiv.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Anf. 2 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Pontus Andersson Garpvall och Sverigedemokraterna vill gärna framställa sig som helt kompromisslösa gentemot gängkriminaliteten och de kriminella nätverken. Men den som är uppmärksam kan se att kompromisslösheten tycks vara ganska selektiv.

När det handlar om barn som befinner sig längst ned i den kriminella hierarkin, som kan ha rekryterats, hotats och utnyttjats av vuxna kriminella, ska straffvärdet som utgångspunkt fördubblas. Då finns det inga ursäkter. Alla ska ha full kontroll över vilka människor de umgås med och vilka miljöer de befinner sig i.

Men när en person med en ledande ställning i Comanches befinner sig på Jimmie Åkessons bröllop och enligt uppgifter dessutom har deltagit på flera av hans privata fester får vi höra att Jimmie Åkesson inte visste något om detta. Då ska vi plötsligt visa förståelse. Vi ska acceptera att partiledaren för Sveriges näst största parti inte har kontroll över vilka personer ur den kriminella mc-miljön som befinner sig i hans omedelbara närhet.

Det är en ganska häpnadsväckande dubbelmoral, skulle jag vilja säga. Barn som utnyttjas av nätverk ska straffas dubbelt. Men Jimmie Åkesson ska inte ens behöva svara ordentligt för sitt eget omdöme.

Min fråga till Pontus Andersson Garpvall är därför: Varför ställer Sverigedemokraterna hårdare krav på omdömet hos ett utsatt barn som har rekryterats av ett kriminellt nätverk än på omdömet hos sin egen partiledare, när ledande gängföreträdare befinner sig på hans bröllop?

Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Egentligen är jag väl inte jätteintresserad av att stå här och diskutera min partiledares privata tillställning. Jag tycker inte att det hör till den här debatten. Men om man nu anser att detta är problematiskt är det väl bra att vi går fram med den här formen av lagstiftning för att se till att vi kommer till rätta med de problem som faktiskt finns.

Jag förstår att Samuel Gonzalez Westling försöker dribbla bort det här. Detta är viktiga frågor, som borde tas på större allvar. Det handlar om saker som vi behöver komma till rätta med. När exempelvis, som jag nämnde i mitt anförande, en 17-åring lejer en yngre kille för morduppdrag, hotar honom med en bot på 200 000 kronor och när han inte betalar som straff våldtar hans exflickvän tycker jag att det är rimligt att den personen får dubbelt så hårt straff.

Samuel Gonzalez Westling försöker blanda in mitt parti och vår partiledare i något slags oseriös debatt om den här frågan. Men min bestämda uppfattning är att vi generellt behöver skärpta straff. Och framför allt behöver vi se till att komma till rätta med gängkriminaliteten. Ett sätt att göra det är att se till att de här människorna hålls inlåsta under väldigt lång tid.

Anf. 4 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att den dubbelmoral som Pontus Andersson Garpvall uppvisar här är anmärkningsvärd. Poängen med hela propositionen är ju att komma åt just detta: gängkriminaliteten, de kopplingar gängen har och deras sätt att utöva påtryckningar.

Vi vet att Sverigedemokraterna har en historia av att ha kopplingar till just kriminella mc-gäng. Det gjordes en stor undersökning om detta under förra valrörelsen. Flera sverigedemokratiska företrädare blev tvungna att lämna sina uppdrag, men det finns förmodligen många kvar.

Sverigedemokraternas hela politik bygger på att människor ska bära ett långtgående ansvar för sina val, sina kontakter och de miljöer de befinner sig i. Men det gäller tydligen bara för andra än just Sverigedemokraterna. Detta tycker vi är hyckleri.

När ett barn hamnat i ett kriminellt nätverk frågar Sverigedemokraterna inte först varför vuxenvärlden misslyckades, vem som rekryterade barnet eller vem som beställde brottet. Då ska straffet bara dubbleras. Men när ledande företrädare för ett kriminellt mc-gäng befinner sig på Jimmie Åkessons bröllop, i hans omedelbara privata närhet, räcker det att säga ”jag visste inte – jag hade ingen aning”. Det funkar inte. Man kan inte ha dessa dubbla måttstockar.

Jag påstår inte att Jimmie Åkesson själv har begått något brott – låt det vara klart. Men jag menar att ett parti som bygger hela sin identitet på kompromisslöshet mot gängkriminaliteten borde kunna kräva mer ansvar av sin egen partiledare än man kräver av barn.

Varför gäller Sverigedemokraternas princip om personligt ansvar fullt ut för de barn som befinner sig längst ned i nätverken men upphör att gälla så fort ansvaret kommer nära Jimmie Åkesson, partiledare för Sverigedemokraterna?

Anf. 5 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Jag tror att man kan vara ganska säker på att gängkriminaliteten finns i stora delar av vårt samhälle, kanske ofta närmare än man själv visste. Skillnaden mellan Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet är dock att vi är beredda att stifta lagar som ser till att de gängkriminella straffas hårdare.

I morgon, eller om det är på onsdag, ska vi debattera utvisning av utlänningar som utgör säkerhetshot. Då reserverar sig Vänsterpartiet i den frågan. Samtidigt har Expressen avslöjat att Vänsterpartiet verkar ha fullt med personer som utgör säkerhetshot på sina egna listor runt om i Sverige.

Vi ser problemen med gängkriminalitet och vill göra något åt dem. Vi ser problemen med säkerhetshot. Sådana säkerhetshot finns i Vänsterpartiet, men Vänsterpartiet är inte beredda att göra något åt det. Det är skillnaden mellan Vänsterpartiet och SD.

(Applåder)

Anf. 6 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att tacka ledamoten Andersson Garpvall för de avslutande orden om vinnarmentalitet och hur viktigt det är, om att vi ska ses som individer och inte ska dömas utifrån vårt ursprung och vår bakgrund och om att vi ska ses som resurser med stor potential. Jag uppskattar verkligen dem. Men jag förvarnar ändå om att jag kanske kommer att erinra Sverigedemokraterna om detta, för det är viktigt att komma ihåg.

Jag vill också säga att Centerpartiet kommer att rösta ja till de flesta av de förslag som vi debatterar i dag. Men det jag vill fråga ledamoten om är detta med dubbla straff för brott inom kriminella nätverk, som enligt mig och Centerpartiet slår sönder proportionalitetsprincipen och urholkar brottsofferperspektivet.

Med dagens förslag kommer brottsoffer som utsatts för exakt samma brott att bedömas olika. Om en man som är gängmedlem misshandlar en annan gängmedlem ska han straffas dubbelt så hårt som om han till exempel åker hem och misshandlar sin fru på exakt samma sätt. Vi tycker att detta är stötande; vi tycker inte att det är rätt linje. Jag undrar hur regeringen och Sverigedemokraterna, som talar sig varma för brottsofferperspektivet, kan försvara en ordning som innebär att brottsoffer värderas så olika.

Anf. 7 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Stort tack, ledamoten, för de fina orden! De uppskattas verkligen.

Jag förstår den invändning som framförs av Ulrika Liljeberg. Vi menar att den typ av gängkriminalitet som vi ser i Sverige är mer systemhotande än andra former av brottslighet.

Av den anledningen, och för att det är så många oskyldiga människor som drabbas av det grova våldet, behöver vi också se till att straffen blir så långa och att dessa personer hålls borta från gatan så pass länge att vi faktiskt får en lugnare situation i Sverige.

Jag är generellt för att skärpa straff. Jag tycker att det är förfärligt med brott mot exempelvis kvinnor. Jag hade inte haft något emot om man införde dubbla straff för våld i nära relationer också. Jag tycker att personer som beter sig illa mot andra människor behöver få ordentliga straff och hållas borta från gatan under en väldigt lång tid.

Men anledningen till att vi har landat i det här är att den här brottsligheten handlar om verksamhet som är systemhotande och skadar hela samhället på en väldigt stor nivå. Det handlar inte om att förringa andra typer av brott, utan det handlar om att den här formen av brottslighet skadar samhället i väldigt hög utsträckning.

Anf. 8 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Det är lovvärt att ledamoten säger att han även skulle vilja se dubbla straff för våldtäkter och grov misshandel inom relationer. Men nu är det ju inte detta som föreslås. Nu står ledamoten här som företrädare för en regering som har lagt fram ett helt annat förslag.

Centerpartiet tycker att vi i stället ska fokusera på de brott som är specifika för gängen. Vi tycker att det blir ologiskt när till exempel en våldtäkt av det slag som ledamoten tog upp i sitt anförande ska leda till dubbla

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

straff medan samma våldtäkt alltså bara har halva straffvärdet om den sker utanför en gängkontext. Vi tycker att det är ologiskt. Det är fel sätt att värdera brottsoffer.

Det finns däremot brott som nästan enbart begås av kriminella gäng. Det vet vi. Det står i propositionen. I polisens myndighetsgemensamma lägesbild säger man att det är narkotikabrott, penningtvätt och vapensmuggling. Det är dessa brott som i stort sett driver skjutningarna och sprängningarna.

Då kan man börja leta i rullorna efter hur Tidöregeringen tillsammans med Sverigedemokraterna har sett på narkotikabrotten. Narkotika nämns inte alls. Vi har haft samma maxstraff för synnerligen grovt narkotikabrott sedan den 1 juli 2016. Och just synnerligen grovt narkotikabrott är inget brott där brottsoffer drabbas olika. Det är alltid kriminella nätverk som begår dessa brott. Jag undrar varför Sverigedemokraterna inte vill bekämpa den här brottsligheten på riktigt.

Anf. 9 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Vi vill bekämpa alla former av brottslighet. Jag hade, som jag nämnde innan, gärna sett att man skärpte fler straff än man hittills har gjort. Det kanske kan vara en fråga efter valet 2026.

Jag nämnde i mitt anförande det arbete som vi har gjort under de gångna åren och att statistiken visar att Sverige rör sig åt rätt håll. Vi blir ett tryggare land. Brottsligheten minskar. Men vi är inte färdiga. Jag tror att det finns mycket mer att göra.

Ulrika Liljeberg får gärna kroka arm med oss på högersidan som är beredda att höja straffen för den här typen av brott. Jag tror att den åsikten delas av alla mina partikollegor på högerkanten.

Vill man på riktigt komma åt den här brottsligheten tror jag att man behöver fundera på vilket parti man röstar på i höst. Och är det någon som är beredd att ta i med hårdhandskarna mot alla former av kriminalitet är det bevisligen vi som sitter på högersidan i politiken.

Anf. 10 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! När Sverigedemokraterna och regeringen väljer ut ett femtiotal brott vars straff ska skärpas säger det också någonting om deras prioriteringar. Då är det anmärkningsvärt att barnpornografibrott saknas i den här reformen, inte minst med tanke på hur många utspel Sverigedemokraterna har gjort just mot pedofili och barnpornografibrott.

Dokumenterade sexuella övergrepp mot barn har blivit en vidrig internationell industri. Men det är också ett utbrett problem här i vårt svenska samhälle, mitt ibland oss, och vi är många som förfasas över det.

Under förra mandatperioden höjde den S-ledda regeringen minimistraffet för grova barnpornografibrott från sex månaders fängelse till ett år. Men vi socialdemokrater anser fortfarande att straffen är alldeles för låga. Vi ser att alldeles för få över huvud taget får fängelsestraff. Därför har vi förslag om att skärpa straffen brett över hela skalan för barnpornografibrott, med fängelse som utgångspunkt.

Min enkla fråga är: Varför anser Sverigedemokraterna att det var viktigare att höja straffen för 50 andra brott än för barnpornografibrott?

Anf. 11 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Det här är ju en fråga som engagerar. Inte minst engagerar den mig, och i veckan har vi ju blivit varse att detta är något som är levande och finns bland oss. Man kan inte veta vem det är som gör sådant eller i hur stor omfattning det förekommer.

Det största problemet med detta är att de allra flesta fall inte kommer fram i ljuset, och när de väl kommer fram är det alldeles för få som döms. Jag kan instämma med Teresa Carvalho. Detta är ett av de absolut värsta brott som finns. Varje gång dessa bilder sprids är det en ny kränkning mot den som har blivit utsatt.

Varför vi har landat i detta just nu kan jag tyvärr inte svara på. Jag ingår inte själv i regeringen. Jag vet inte om det här förslaget har spelat in, men det är uppenbart att vi under mandatperioden har gjort mycket på det här området. Det handlar exempelvis om brottsprovokation för att se till att fler kan upptäckas.

Anf. 12 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! Jag får tacka Pontus Andersson Garpvall för ärligheten i svaret.

Som jag hoppas att Pontus Andersson Garpvall också är medveten om har vi socialdemokrater också en lång rad förslag på andra saker som behöver göras för att skydda våra barn mot övergrepp och barnpornografibrott och för att hitta gärningsmännen, som ju ledamoten också är inne på.

Vi har exempelvis förslag om att polisen ska få larma alla de miljöer där barn vistas och där man misstänker att pedofiler jobbar. Det är inte bara skolor utan också lekland och badhus. Vi vill se över tröskeln för hemlig dataavläsning för att kunna säkra bevisning vid misstanke om barnpornografibrott. I likhet med flera andra partier här i kammaren vill vi också se krav på kemisk kastrering för villkorlig frigivning.

Men den här debatten handlar ju specifikt om straffskärpningar. Det var därför min fråga rörde just Sverigedemokraternas syn på straffskärpningar när det gäller dessa brott. Jag kan helt enkelt konstatera att när Sverigedemokraternas och regeringens stora straffskärparreform till sist kommit till riksdagen innehåller den inga straffskärpningar för barnpornografibrott. Detta tycker vi socialdemokrater är beklagligt. Det är en urusel prioritering, helt enkelt.

Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Man kan ju konstatera att det är en del som har gjorts under den här mandatperioden. Inom det område som Teresa Carvalho tar upp har vi till exempel sett till att förändra reglerna för bland annat brottsprovokation. Vi har sett till att det kommer att vara enklare att göra registerutdrag när det handlar om skolor och andra former av kommunal verksamhet för att se till att de här personerna inte arbetar där.

Sedan finns det betydligt mer att göra. Teresa Carvalho nämnde kemisk kastrering, exempelvis. Det är skönt att det verkar finnas ett ganska stort stöd i den frågan i den här kammaren. Vi har andra förslag. I Danmark, exempelvis, har man någonting som kallas för barnförbud. Det innebär att man, om man är dömd, inte får nämna sig barn. Jag tror att det kan vara något man också kan överväga.

Det finns alltså mycket kvar att göra inom det här området. Det absolut viktigaste är att vi ser till att fler av de här människorna kommer fram i ljuset och att polisen får de verktyg som krävs för att vi ska hitta de människor som har det här hemska beteendet.

Anf. 14 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Tack till Pontus Andersson Garpvall för anförandet!

Jag tänkte ta tillfället i akt att lyfta ett missförstånd som jag tycker ofta dyker upp i våra debatter. Det gäller det sista som Andersson Garpvall tog upp i sitt anförande, nämligen att man genom att prata om olika typer av strukturer skulle försöka frånta människor eget ansvar eller skicka signaler om att det inte är möjligt för människor att lyckas oavsett vilka förutsättningar de har. Jag tycker att det är olyckligt att vi förstår de diskussionerna så pass olika.

En beskrivning av maktstrukturer och hur de påverkar människors förutsättningar är, från mitt perspektiv, inte samma sak som att säga att personer inte har ett eget ansvar för hur de väljer att använda sina förutsättningar och vad de gör med sina liv. Det har självklart alla.

Det här är till exempel till hjälp när vi försöker vidta effektiva brottsförebyggande insatser. Enligt forskning har barn som har vissa typer av förutsättningar i sina liv en ökad risk för att dras in i kriminalitet. Då blir det från mitt perspektiv väldigt konstigt att försöka förneka att de olika förutsättningarna finns. Jag tänker att det är ett verktyg för oss som vill försöka bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete.

Jag vill gärna höra lite vad ledamoten tänker kring de här reflektionerna.

Anf. 15 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Jag ska försöka förklara det här på två minuter. Man kan tänka på socialismen. Där bedrivs det något slags klasskamp mellan arbetarklassen och borgarklassen, mellan proletariatet och bourgeoisin.

Vi kan gå tillbaka till mitten av 60-talet, när socialdemokratin och socialismen var som starkast i Sverige. Då började vi hamna i en situation där människor fick det bättre och bättre. Folk började succesivt överge socialdemokratin. Vi kunde se en minskning över tid. Det som då hände var att man från vänstersidan hittade på andra interna konflikter inom samhället.

Det handlar exempelvis om feminism, som är en maktkamp mellan män och kvinnor. Det handlar om priderörelsen, som vill peka ut människor med en annan sexuell läggning som några som behöver bedriva en kamp mot samhället. På senare tid handlar det om Black Lives Matter-rörelsen, som vill bedriva något slags kamp mellan folk med olika hudfärg i samhället.

Det jag upplever är att vänstersidan hoppar på varje försök till intern konflikt inom samhället för att skapa splittring mellan människor medan jag tror att vi behöver samlas inom nationen, inom vår gemensamma fana, och se till att alla människor får samma möjligheter. Man ska också berätta för alla människor att de har chansen att lyckas oavsett vilka de är och varifrån de kommer.

Anf. 16 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Det här blev ännu mer intressant än vad jag hade kunnat föreställa mig. Det är väldigt tydligt att vi har helt olika världsbilder. För mig är det så att det finns maktstrukturer som handlar om till exempel mäns och kvinnors olika situationer. Det gäller till exempel risken att utsättas för olika typer av våldsbrott. Det är bra att man är medveten om detta. Det finns också maktstrukturer när det gäller lagar, där homosexuella personer inte getts samma rättigheter som heterosexuella personer getts.

Det handlar om de här realiteterna. Stora delar av den feministiska rörelsen handlar om att motarbeta mäns våld mot kvinnor. Det är anledningen till att olika kvinnojourer och så vidare startades. Det är inte någon påhittad splittring. Det här är ett sätt att adressera ett faktiskt politiskt problem.

Det är samma sak med det som Andersson Garpvall kallar för pride-rörelsen. Ja, jag vill också gifta mig. Hbtq-rörelsen har jobbat för att vi ska ha könsneutralt äktenskap. Nu får man gifta sig med en person av samma kön. Detta är också ett sätt att adressera en faktisk orättvisa. Det är inte ett sätt att skapa splittring. Det är snarare ett sätt att ena. Vi som är hbtq-personer har också rättigheter. Vi ska ha samma rättigheter. För mig är det enande och inte splittrande.

Men det som jag egentligen ville prata om var detta: Barn som har en pappa som sitter i fängelse, barn med NPF-diagnoser, barn som har skolmisslyckanden bakom sig och barn som har varit utsatta för våld och sexuella övergrepp har en ökad risk att dras in i kriminalitet. Då tycker jag att det är bra att socialtjänsten, till exempel, har ögonen på de barnen och att vi försöker vidta förebyggande åtgärder. Det handlar om hur vi som samhälle kan undvika att de dras in i kriminalitet. Det är någonting som vi vill undvika.

Nu fick vi en lite större ideologisk diskussion.

Anf. 17 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik:

Herr talman! Det jag vill komma till här är att man skapar en förfalskad bild av verkligheten. Vi kan kolla på internationella jämförelser. Det är väldigt små ekonomiska skillnader i Sverige mellan dem som har och dem som inte har. Och de som inte har, har det ganska bra ställt. Det är väldigt jämställt mellan män och kvinnor i Sverige. Det finns väldigt få länder i världen där man är så tolerant mot människor med en annan sexuell läggning som man är i Sverige. Och det finns få länder i världen som är så lite rasistiska som Sverige är.

Jag tycker att man från vänstersidan ofta försöker förstärka de här konflikterna. Man försöker låtsas som att problemen är större än de faktiskt är. Sverige är ett land där det är jämställt mellan könen och där alla har samma möjligheter. Sverige är ett land där man har hög tolerans för personer med en annan sexuell läggning än den man själv har. Det är ett land som har hög tolerans mot personer som kommer från andra länder, exempelvis.

Det jag ville förmedla var att jag tycker att man från vänstersidan ofta försöker förstärka de här delarna. Man försöker vinna förtroende hos de här grupperna genom att skapa ett problem som inte finns. Man gör detta större för att de ska känna sig förtryckta och rösta på partier på vänsterkanten.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Anf. 18 TERESA CARVALHO (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 4.

När vi talar om kriminaliteten i Sverige är det viktigt att förstå och beskriva verkligheten som den faktiskt ser ut, för bara då kan vi vidta rätt åtgärder.

Mycket av den brottslighet som människor möter i vardagen står stilla eller har till och med minskat över tid, alltså inte bara den här mandatperioden.

Samtidigt finns det ett område där utvecklingen gått i precis motsatt riktning, och det är den grova organiserade brottsligheten. Det här är den svenska brottsparadoxen.

Under det senaste decenniet har den organiserade brottsligheten blivit grövre, råare och mer samhällshotande. Det vi har märkt allra tydligast är våldet, med skjutningar och sprängningar i en omfattning som gjort att Sverige sticker ut på ett helt horribelt sätt.

Under de senaste åren har förvisso skjutningarna minskat, och det är väldigt bra. Men samtidigt har sprängningarna ökat lavinartat till de högsta nivåerna någonsin i svensk fredstid, och mordbrandsattacker har vuxit fram som en ny metod. Att gängen bytt våldsformer innebär att det är färre som dör och skadas, men fler oskyldiga drabbas i sin vardag. Vanliga hederliga människor vaknar upp mitt i natten av portuppgångar som exploderar och hus som sätts i brand.

Den mörkaste utvecklingen av dem alla är ändå nyrekryteringen av barn och unga, som fullkomligt skenat de senaste två tre åren. Här finns inga ljusglimtar, bara ett becksvart mörker och blodröda siffror. Det har gått käpprätt åt fel håll.

För bara två år sedan var den vanligaste ålderskategorin av personer som utför våldsdåd i gängmiljön 20–25 år. I dag är den vanligaste ålderskategorin 15–17 år. Under den här mandatperioden har antalet barn under 15 år som misstänks vara involverade i mordärenden ökat med över 700 procent. Det är ett enormt samhällsmisslyckande.

Våldet är samtidigt toppen av isberget. Bakom gängen växer den organiserade brottsligheten. Den äter sig in i näringslivet, i välfärden och i samhällets institutioner. Där blandas laglig och olaglig verksamhet. Där används företag som fasader. Där tvättas pengar. Där utnyttjas våra välfärdssystem för att finansiera kriminalitet. Där växer en systemhotande organiserad brottslighet fram som inte bara hotar människors trygghet och säkerhet utan också människors tillit till samhället.

Det är mot den samhällsskadliga kriminaliteten som Socialdemokraterna vill sätta sitt fokus. Det gäller givetvis den organiserade brottsligheten, men det gäller också annan typ av strukturell kriminalitet, som mäns våld mot kvinnor och sexuella övergrepp mot barn. Också det är omfattande samhällsproblem som inte handlar om enstaka individer utan mönster av brottslighet som måste brytas.

Herr talman! Vi socialdemokrater ser behov av fler, mer ingripande och mer långtgående brottsbekämpande verktyg. I strävan efter att återupprätta tryggheten och säkerheten i vårt land tvekar vi inte inför nya åtgärder så länge de är rättssäkra och träffsäkra. Men vi ser också behov av att fokusera våra trots allt begränsade resurser, som också behövs inom skolan, sjukvården och äldreomsorgen, på den brottslighet som orsakar den största samhällsskadan.

Det är därför vi socialdemokrater förespråkar ökad repression med precision. Det är också därför vi kommer att säga ja till den proposition som vi debatterar här i dag, för den träffar hårt och den träffar rätt. Det gäller både möjligheterna att skärpa straffen till det dubbla för kriminella gäng och att skärpa straffskalorna för nästan 50 olika brottsrubriceringar.

Huruvida det är många eller inte kan man såklart diskutera. Jag kan bara konstatera att den förra S-regeringen skärpte ett åttiotal straff och kriminaliserade 30 nya gärningar och att det här är en naturlig fortsättning.

Vi socialdemokrater saknar dock flera straffskärpningar. Det gäller till exempel straffen för barnpornografibrotten, som vi har föreslagit ska skärpas brett över hela skalan med fängelse som utgångspunkt. I dag är det alldeles för många som helt enkelt kommer alldeles för lindrigt undan.

Vi saknar även skärpta maxstraff för de grova ekonomiska brotten, som dessutom är centrala i kampen mot gängkriminaliteten. Gängen ägnar sig nämligen inte bara åt våld och narkotikahandel. De har breddat sin verksamhet och har i dag komplicerade upplägg som bygger på organiserad ekonomisk brottslighet som bidragsfusk, välfärdsbrott, bedrägerier, skattebrott och penningtvätt.

Det här är en systemhotande brottslighet som undergräver hela samhällskontraktet. Därför vill vi socialdemokrater införa en ny nivå i straffskalan för det vi kallar synnerligen grova ekonomiska brott, på samma sätt som finns i straffskalan för narkotika- och misshandelsbrott. Samtidigt vill vi höja maxstraffet för de grövsta ekonomiska brotten från dagens sex års fängelse till tio års fängelse.

Tyvärr har Tidöregeringen och Tidöpartierna röstat nej till det här förslaget tidigare under mandatperioden, och det saknas i dag när vi tar oss an regeringens förslag till förändrade straffskalor. Motiveringen sägs vara att det inte är träffsäkert.

Det är en logik som haltar betänkligt. Med tanke på att grov ekonomisk brottslighet används för att finansiera, bygga upp och skydda kriminella nätverk, hur kan det då inte vara träffsäkert att slå hårt just mot den? På samma sätt som regeringen menar att höjda maxstraff för grov misshandel träffar de värsta misshandlarna måste väl höjda maxstraff för den grövsta ekonomiska brottsligheten träffa de värsta svindlarna.

Jag beklagar att Tidöregeringen inte är beredd att ta i med hårdhandskarna mot den grova ekonomiska brottsligheten på samma sätt som mot annan brottslighet, trots att det hänger ihop. Tyvärr kan jag inte tolka den haltande logiken på annat sätt än att Tidöregeringen är soft on ekonomisk brottslighet.

Från myndighet efter myndighet ser vi larmrapporter om infiltrerade företag, om bidragsbrott, om kriminella som mjölkar våra välfärdssystem på skattepengar, om organiserad brottslighet. Nyligen riktade till och med EU-kommissionen till och med kritik mot Sverige för de alltför låga straffen för ekonomisk brottslighet.

Det här är inte perifera problem. Det här är centrala samhällsproblem där Sverige dessutom pekas ut som ett skräckexempel. Det måste sluta daltas med de grova ekonomiska brottslingarna nu.

Herr talman! Låt mig avsluta med att säga följande: Socialdemokraterna är beredda att göra allt det som krävs i kampen mot gängkriminaliteten. Vi kommer att fortsätta skärpa straffen där det behövs så att straffen blir mer rättvisa och träffsäkra och står bättre i paritet med den allvarliga

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

utveckling vi har i Sverige. Det handlar om att skydda vårt land från den kriminalitet som nu äter sig in i hela samhället.

Vi vill dock inte fastna i enbart straffskärpningar. Vi vill också gå vidare och införa en svensk maffialag. Vi vill lägga lika mycket kraft och resurser på att bryta nyrekryteringen som på att bura in de kriminella gängen. Detta är tyvärr regeringens blinda fläck.

Vår största kritik mot regeringen handlar alltså inte om det regeringen gör utan om det regeringen inte gör. Den proposition som vi debatterar i dag, som innehåller dubbla straff för gängkriminella och flera straffskärpningar för allvarliga brott, säger vi ja till. Men viktiga delar saknas fortfarande. Det får vi ta tag i efter valet.
(Applåder)

Anf. 19 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag är ganska nöjd och trygg med att Socialdemokraterna efter fyra år har förstått allvaret med den kriminalitet vi ser i dag. Så tolkar jag det utifrån ledamotens anförande, och det gör mig trygg. Det är bra. Det gillar jag.

Jag har en fråga som gäller hur man förebygger att unga dras in i kriminalitet.

Det är svårt – jättesvårt – och ansvaret för detta ligger hos kommunerna: skolan, socialtjänsten, fritidsverksamheten och de civila organisationerna. Det är många som gör mycket, och det är många som gör mycket bra.

Jag hörde ledamoten säga att man vill jobba mer för att förebygga att unga dras in i kriminalitet. Frågan är hur. Vi är alla överens om att någonting ska göras. Frågan är vad som ska göras och hur det ska göras.

Ta till exempel Stockholm, där Socialdemokraterna styr: Vad har ni gjort i Stockholm under fyra år för att förhindra att unga dras in? Ni har uppenbarligen misslyckats, eftersom fler, vilket ni säger själva, har dragits in i kriminalitet. Jag undrar därför: Vad har ni gjort, och vad vill ni ändra på och göra bättre för att unga inte ska dras in i kriminalitet?

Anf. 20 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Martin Melin för möjligheten att berätta om Socialdemokraternas politik för att bryta nyrekryteringen.

Vi har nämligen en lång rad förslag på hur vi ska adressera de här problemen, som jag helt och hållet håller med Martin Melin om är svåra. Det är svårt att förebygga, men det är helt uppenbart att vi måste börja i den änden.

Jag vill också säga att jag, även i den här änden av problematiken, är självkritisk till att vi socialdemokrater inte lyckades. Det gäller både det förebyggande arbetet och de repressiva delarna. Vi har dock i mångt och mycket lagt om och utvecklat vår politik när det gäller båda delarna.

När det kommer till att förebygga kriminalitet och bryta nyrekryteringen måste vi börja med de stora penseldragen. Det handlar om att bryta segregationen. Vi behöver ett samhälle som både kliver fram och minskar klyftorna och som ser till att vi har en stram migration och en mer välfungerande integration.

Detta är dock egentligen mer en förutsättning än en lösning på de problem vi redan har. Då kommer vi in på mer specifika åtgärder. Vi vill till

exempel se punktmarkering av unga på glid, med en följeslagare eller fotboja. Det handlar om U-svängsprogram för de 7–8-åringar som springer ärenden åt gängen i utbyte mot Pokemonkort.

Det handlar givetvis också om resurser till kommunerna: till skolan, till socialtjänsten och till fritidsverksamheter med trygga, närvarande vuxna. Min kanske största kritik mot regeringen är att den inte har skjutit till de resurser som kommunerna behöver i det här arbetet, trots att problemet har blivit värre och kostnaderna har skenat. I stället har regeringen satt kommunerna på avmagringskur. Så kan vi inte ha det.

Anf. 21 MARTIN MELIN (L) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Carvalho för svaret. Jag fick faktiskt ett svar, vilket jag är nöjd med.

Vi tänker ganska lika när det gäller hur man ska få bukt med det här. Det handlar om resurser och om att vara observant och hålla koll på de tecken på oro som finns, och det är bra.

Ledamoten sa att det saknas resurser. Ponera att det i Stockholm finns 1 000 barn i unga tonåren som är i farozonen. Det innebär att väldigt många barn ska kontrolleras.

Frågan är: Finns det pengar för detta, om det nu är pengar som saknas? Finns det rätt människor som ska ombesörja den här kontrollen? Det går inte att ta vem som helst, vilket är tydligt på HVB-hemmen i dag. All personal där är inte lämplig. Det märks också skillnad när till exempel HVB-hem, Sis-hem och häkten har rätt personal. En enskild personal kan själv ändra en ung mans inställning till kriminalitet. Det handlar alltså om att hitta rätt person.

Jag säger det igen: Vi vill alla ha fred på jorden, men frågan är hur det ska gå till. Det är lite samma sak här: Var ska de här resurserna hittas? Var ska de komma ifrån? Jag håller med om att det kostar pengar, och det är mycket möjligt att det finns pengar, men var hittar vi rätt personal? Hur ska det här se ut rent konkret? Om vi står här igen om fyra år, kommer det då inte ha rekryterats fler barn?

Anf. 22 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! Om det finns en uppgift som jag är besjälad av är det att barn inte ska rekryteras av kriminella gäng. Jag hoppas innerligt att jag kommer att stå här om fyra år och säga: Titta, vi lyckades!

Martin Melin har helt rätt i att det krävs pengar, för det är dyrt. Men ärligt talat är alternativet så mycket dyrare. Det finns pengar. Den här regeringen har ju valt att sänka skatten för de allra rikaste i stället för att skjuta till de resurser som kommunerna vädjar om för att klara av sitt uppdrag.

Kommunerna behöver både hantera de skenande kostnaderna för de barn som akut måste placeras på HVB-hem och ha råd att sätta in tidiga insatser för dem som ännu inte har hamnat så snett. Dessutom ska kommunerna klara av sina övriga uppdrag med äldreomsorg, barnomsorg och allt annat viktigt arbete som sker ute i kommunerna. Men regeringen har satt dem på avmagringskur.

I dag finns det därför kommuner som måste skära ned och tvingas välja mellan äldreomsorg och förebyggande tidiga insatser mot nyrekryteringen. Det här är en galen prioritering, och här måste man tänka om. Det kommer vi socialdemokrater att ändra på om vi kommer till makten efter valet.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Vad gäller HVB-hemmen är det första vi måste göra att se till att gängkriminella inte kan driva HVB-hem.

Anf. 23 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Den grova organiserade brottsligheten är ett av vår tids största samhällsproblem. Under tio år från 2012 till 2022 tredubblades det dödliga skjutvapenvåldet. Den organiserade brottsligheten hade tillåtits tränga sig in i samhällskroppen.

Moderaterna gick för fyra år sedan till val på att få ordning på Sverige. I regeringsställning har vi systematiskt arbetat för att städa upp efter de tidigare mandatperioderna av rödgrönt vanstyre.

En central del i vår omläggning av politiken gäller straffen. Den bygger på ett perspektivskifte från ett historiskt fokus på gärningsmannen till ett fokus på brottsoffer och samhällets behov av skydd.

Herr talman! Dagens system för bestämmande av straff grundar sig i stor utsträckning på reformer som gjordes på 1960- och 1980-talen. Sedan dess har det svenska samhället förändrats i grunden. Det straffrättsliga systemet har lappats och lagats men inte reformerats som en helhet för att möta en ny verklighet.

Dagens system ger inte tillräckligt skydd mot farliga brottslingar och tillgodoser inte brottsoffers rätt till upprättelse. Det handlar om de kriminella gängen, men också om till exempel upprepade vålds- eller sexualbrott mot kvinnor och barn.

För att ta sig an detta omfattande uppdrag gavs den dåvarande riksåklagaren och nuvarande rikspolischefen, Petra Lundh, sommaren 2023 i uppdrag att leda en omfattande översyn av straffrätten. Hon fick i uppdrag att ta ett helhetsgrepp om påföljdssystemet och straffskalorna.

Två år senare tog regeringen emot förslagen. Det handlade om totalt fyra volymer på 1 893 sidor med förslag på den största reformen av det svenska straffsystemet i modern tid.

Sedan regeringen tog emot förslagen för drygt ett år sedan har Justitiedepartementet i högt tempo arbetat vidare med dem. Propositionen vi debatterar i dag, *Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor*, tar hand om delar av utredningens förslag.

Herr talman! Regeringen föreslår att gängkriminella ska kunna få dubbla straff, att ett femtiotal straffskalor skärps, att upprepade grova våldtäkter ska kunna leda till livstids fängelse och att presumtionen för häktning ska utvidgas. De övriga delarna av utredningens förslag kommer att behandlas i den kommande propositionen om ett nytt straffrättsligt påföljdssystem som behandlas i riksdagen i augusti.

Herr talman! Jag vill ta tillfället i akt att lite närmare beskriva några av förslagen i propositionen. Gängkriminella föreslås som utgångspunkt få dubbla straff. Dagens straffskärpningsbestämmelser träffar inte tillräckligt brett och ger inte tillräckligt stora straffpåslag. Till exempel kommer de inte alltid åt den brottslighet som begås inom mer löst sammansatta nätverk, vilken är den typ av organiserad brottslighet som dominerar.

Den nya bestämmelsen om dubbla straff omfattar allt från sprängningar, skjutningar, narkotikaförsäljning och bedrägerier till brott som riktar sig mot välfärdssystemen. Utgångspunkten blir att straffvärdet ska vara dubbelt så högt som det annars hade varit. I det enskilda fallet finns dock ett visst utrymme för avvikelse. Om det rör sig om en person som uppen-

bart har utnyttjats av de kriminella gängen eller pressats till att begå brott kan en mildare bedömning göras. Personer i ledande ställning – gängledare – kan däremot få en ännu hårdare bedömning, alltså mer än dubbla straff.

Herr talman! Regeringen föreslår att ett femtiotal straffskalor skärps. Maximistraffen för synnerligen grov misshandel, grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn skärps från tio till tolv års fängelse. För den som dömts för flera sådana brott ska livstids fängelse kunna dömas ut.

Regeringen föreslår även att straffen skärps för involverande av underårig i brottslighet. Maxstraffet är i dag fyra år. Det föreslås höjas till sex år. Maxstraffet kan om brottet begås i en gängkriminell kontext, vilket är synnerligen vanligt, bli upp till tolv år. Det innebär en tredubbling av maxstraffet för involverande av underårig i brottslighet.

För att bekämpa den kriminella ekonomin skärps straffen för grovt bedrägeri, grovt bidragsbrott och andra ekonomiska brott. Det lägsta straffet höjs från sex månaders fängelse till ett års fängelse. Även dessa brott kan omfattas av bestämmelsen om dubbla straff. Det är ett effektivt sätt att skärpa repressionsnivån för personer i den nätverkskriminella miljön som ägnar sig åt ekonomisk brottslighet.

Ett annat förslag som gäller generellt men som blir särskilt viktigt i relation till omfattande ekonomisk brottslighet är att vi skärper den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet. Förändringen innebär till exempel att den som döms för flera grova bedrägerier kommer att kunna dömas till tolv års fängelse i stället för dagens åtta år.

Herr talman! Häktningspresumtionen utvidgas. I dag omfattas inte brotten grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och hedersförtryck av reglerna om obligatorisk häktning. Det ändrar vi på för att det typiskt sett finns stor risk att förövaren försöker störa utredningen eller fortsätter sin brottslighet. Den misstänkte bör alltså vara häktad. Så är ofta fallet i dag, men genom en utvidgad häktningspresumtion tydliggörs att detta ska vara huvudregeln.

Utvidgad häktningspresumtion ska även gälla när det kommer till misstankar om allvarliga fall av försök, förberedelse eller stämpling till brott. Om någon exempelvis är misstänkt för försök eller förberedelse till mord eller människorov ska denna också vara häktad. Med förändringen av häktespresumtionen vill regeringen säkerställa att brottsoffer skyddas och att skyldiga gärningsmän döms.

Herr talman! Det finns även anledning att säga några ord om Lagrådets kritik mot förslagen i propositionen och hur den har hanterats. Lagrådet har lämnat en del konstruktiva synpunkter på lagtexten, och dem har regeringen i stor utsträckning följt. Dock avstyrker Lagrådet förslaget i dess helhet. En central del i Lagrådets kritik är invändningar mot den allmänna höjning av repressionsnivån som föreslås i propositionen. Men hur höga straffen ska vara är ytterst en politisk och värderingsmässig bedömning. Här håller Moderaterna och våra samarbetspartier helt enkelt inte med Lagrådet, utan vi anser att skärpta straff är både önskvärda och nödvändiga. Det handlar i grunden om rättvisa.

Lagrådet kritiserar också beredningen av förslaget. Det går att ha viss förståelse för att regeringens höga reformtakt gör det svårt för Lagrådet att fullt ut ta ställning till alla förslag. Men vi kommer, herr talman, från en situation där det under alltför lång tid gjorts alldeles för lite. De stora samhällsproblemen med gängkriminalitet och annan organiserad brottslighet

har förvärrats de senaste åren. Det har därför funnits behov av att gå kraftfullt fram. Det var också Moderaternas löfte till väljarna – att få ordning på Sverige.

Jag noterar slutligen att oppositionen än en gång är djupt splittrad när det kommer till lag och ordning. Jag välkomnar att Socialdemokraterna stöder regeringen när det gäller behovet av att skärpa straffen. Men jag noterar att Centerpartiet säger nej till nya bestämmelser om dubbla straff och att Miljöpartiet vill avslå propositionen i dess helhet. Och det är inte unikt för den här propositionen. Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet säger återkommande nej till hela eller delar av regeringens förslag inom rättspolitikens område. Det är alltså svårt att se hur en rödgrön regering, om olyckan skulle vara framme, skulle ha någon som helst styrfart inom rättspolitikens område.

Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet, bifall till regeringens proposition och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

Anf. 24 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! I dag skulle vi egentligen ha inlett debatten om sänkt straffbarhetsålder, men tidigare i veckan stod det klart att regeringen misslyckats med att samla sitt regeringsalternativ bakom förslaget att sänka åldern till 13 år och därför fick dra tillbaka det. Nu när Kristersson har tappat kontrollen över sitt regeringsunderlag kanske Mikael Damsgaard borde vara lite mer ödmjuk inför den frågan och lite mer bekymrad över hur M ska få igenom sin egen politik än vad han ger uttryck för här. Han bekymrar sig i stället över vad som ska hända under nästa mandatperiod om det blir en S-ledd regering. Men det var egentligen inte därför jag begärde replik, herr talman, utan för att jag vill fokusera på den grova ekonomiska brottsligheten.

Skärpta maxstraff för den grövsta ekonomiska brottsligheten saknas i regeringens straffskärpningsproposition, trots att vi vet att de kriminella gängen inte bara ägnar sig åt narkotikahandel och våldsbrott utan också väldigt mycket åt grov organiserad ekonomisk brottslighet. Regeringen har tidigare motiverat uteblivna skärpta maxstraff för grov organiserad ekonomisk brottslighet med att det inte skulle vara träffsäkert.

Jag undrar helt enkelt hur logiken går ihop enligt Mikael Damsgaard. Varför daltar Moderaterna med den grova ekonomiska brottsligheten jämfört med annan grov organiserad brottslighet, trots vetskapen om hur det hänger ihop?

Anf. 25 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag förstår att Socialdemokraterna och Teresa Carvalho inte gärna vill prata om den rödgröna sidans oförmåga på området lag och ordning. Förra mandatperioden fick Socialdemokraternas regering över 100 tillkännagivanden per år emot sig i de frågorna och förmådde inte få igenom sina egna budgetar.

Sverige har nu en regering som har fått igenom alla sina budgetar och som med rekordfart har drivit på för en omläggning av rättspolitiken. Vi gör det steg för steg och med en handlingskraft som en socialdemokratisk justitieminister skulle ha väldigt svårt att visa.

En del av regeringens strategi mot den grova organiserade brottsligheten är att strypa den kriminella ekonomin. Det gör regeringen på många olika sätt. I dag diskuterar vi det straffrättsliga området, och propositionen innehåller förslag på straffskärpningar. Vi skärper de lägsta straffen för grova ekonomiska brott. Ekonomisk brottslighet omfattas av bestämmelserna om dubbla straff, vilket gör att det blir ordentliga straffskärpningar för ekonomisk brottslighet kopplad till organiserad brottslighet jämfört med hur det ser ut i dag.

Vi har också en produkt som ska behandlas här i kammaren i augusti. Den handlar om översyn av hela påföljdssystemet. Syftet är att vi ska få en mer nyanserad användning av straffskalorna och utnyttja hela straffskalorna. I dag dömer domstolarna sällan ut maxstraffet. Vi vill skicka en signal om att man ska utnyttja hela straffskalorna.

Vi gör mycket på det här området.

Anf. 26 TERESA CARVALHO (S) replik:

Herr talman! Jag får påminna Mikael Damsgaard om att det uppenbarligen är så att inte heller den här regeringen får igenom all sin politik på det straffrättsliga området.

Socialdemokraterna har gång på gång sträckt ut en hand till Moderaterna, och den är fortfarande utsträckt, Mikael Damsgaard. Jag tror genuint att det bästa för Sverige vore om vi kunde ha mer blocköverskridande samarbete i de här viktiga frågorna för att få en slagkraftig politik mot de kriminella gängen, en effektivare politik mot deras nyrekrytering och en hållbar politik som ligger fast över tid och regeringsskiften.

Jag går tillbaka till den ekonomiska brottsligheten. Vi har ju hört här, liksom många gånger på annat håll, att Moderaterna gärna talar om att gå hårdare åt den grova organiserade kriminaliteten. Med tanke på hur regeringen nu agerar måste man dock fråga sig om det är så att detta inte gäller de kriminella inom den grova organiserade brottsligheten som allt oftare är välkammade och bär kostym. Varför daltar Moderaterna med just den grova ekonomiska brottsligheten, till skillnad från annan gängkriminalitet?

Kan Mikael Damsgaard svara på varför man menar att det är träffsäkert mot de värsta misshandlarna att skärpa maxstraffen för de värsta misshandlarna medan det inte är träffsäkert mot den grövsta ekonomiska brottsligheten att skärpa maxstraffen för den grövsta ekonomiska brottsligheten?

Anf. 27 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Teresa Carvalho riktigt lyssnade på vad jag sa. Det vi föreslår i propositionen är skärpta straff för grov ekonomisk brottslighet. Även ekonomisk brottslighet ska omfattas av bestämmelsen om dubbla straff, vilket kommer att leda till kraftigt skärpta påföljder för nätverkskriminella som ägnar sig åt ekonomisk brottslighet. Det är viktigt och rätt.

Vad gäller den utsträckta handen saknar Socialdemokraterna trovärdighet i denna fråga. Vi är tacksamma för att Socialdemokraterna stöder regeringen i många reformer, men den vänsterpolitik som man vill driva tillsammans med övriga i det rödgröna laget, med ofinansierade reformer på område efter område, gör att förutsättningarna saknas. Vi ser ju hur det rödgröna laget röstar i dag. Centerpartiet röstar mot bärande delar. Miljö-

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

partiet vill fälla helheten. En socialdemokratisk regering kommer att tvingas in i vänsterburen även på det rättspolitiska området – det är tyvärr sanningen.

Anf. 28 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Jag vill inleda med att kommentera det Mikael Damsgaard sa om en splittrad opposition. Det är ändå lite ironiskt – vi är en opposition som inte ens försöker att samordna sig utan går till val som enskilda partier. Vi kan konstatera att Sverige har en regering som efter fyra år inte längre har en majoritet inom rättspolitiken.

Ledamoten nämnde att den andra delen av den här lagstiftningen kommer i augusti. Det kommer väl ändå inga förslag på ytterligare straffskärpningar? Vi talar om att de villkorliga fängelsedomarna och mängdrabatten slopas, om att använda hela straffskalan och om att billighetsskälen till viss del slopas. Det är ju de straffskärpningar som vi debatterar i dag som kommer från regeringen.

Jag undrar hur Moderaterna ser på narkotikabrotten och varför man under tio år inte har höjt maxstraffen för dessa. Man vilar väldigt tungt på att det ska gå att konstatera vad som är ett kriminellt nätverk. Vi vet dock att fotbollssupportrar, i dessa fotbolls-VM-tider, liknas vid kriminella nätverk. Det riktas skarp kritik mot att definitionen är vag och att den ibland kan bli svår att göra. Jag undrar varför Moderaterna inte vill skärpa straffen för narkotikabrott, som vi vet driver skjutningar och sprängningar.

Anf. 29 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag tackar Ulrika Liljeberg för frågan.

Jag kan inledningsvis konstatera att det inte finns något förslag från Centerpartiet om skärpta straff för narkotikabrott i betänkandet.

Effekten av förslagen i den här propositionen kommer, som en följd av bestämmelsen om dubbla straff, att bli kraftigt skärpta straff för dem som smugglar eller säljer narkotika. Denna verksamhet sker oftast inom ramen för den organiserade brottsligheten och är väldigt sällan helt oberoende av den. De som ägnar sig åt narkotikabrottslighet kommer till följd av det här att få kraftigt skärpta straff och mycket tuffare påföljder, oavsett vad ledamoten säger.

Anf. 30 ULRIKA LILJEBERG (C) replik:

Herr talman! Det var detta svar jag förväntade mig att få.

Jag håller med om att narkotikabrott är en del av de kriminella nätverken och att straffen för narkotikabrott bör skärpas. Konsekvensen av detta resonemang blir dock att brottsoffer som utsatts för samma brott bedöms olika.

Den linje som ledamoten verkar företräda är att brott som oftast begås av kriminella nätverk, till exempel narkotikabrott, ska bestraffas dubbelt. Tidigare hörde vi en ledamot tala om en våldtäkt som var en del av en kriminell uppgörelse. En annan, lika fruktansvärd, våldtäkt skulle med det här förslaget bestraffas hälften så hårt. Hur kan Moderaterna se så olika på brottsoffer? Varför är en våldtäkt som sker utanför gängkontexten inte lika straffvärd?

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Anf. 31 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! En våldtäkt är naturligtvis en lika allvarlig kränkning för brottsoffret om den sker utanför en nätverkskriminell kontext som om den sker inom denna kontext; det är alldeles självklart.

Den brottslighet som sker inom ramen för den organiserade brottsligheten, som det exempel Pontus Andersson Garpvall gav, är systemhotande. Den hotar fundamentet i vårt samhälle. Det är skälet till att vi vill ha dubbla straff för brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet.

När det gäller narkotikabrott är vi från samarbetspartierna inte på något sätt främmande för att genomföra fler straffskärpningar längre fram, och jag hoppas att vi kan vinna valet och bilda regering. Många av de områden som har varit uppe till diskussion i dag kan absolut vara aktuella att gå vidare med. Jag menar att vi kommer att ha förmågan att göra det, och vi kommer att kunna analysera vad som ytterligare behöver göras. Samhället förändras, och nya behov uppstår. Vi är alltså inte färdiga för att vi genomför detta, utan det kommer att behöva göras mer under nästa mandatperiod.

Jag konstaterar att med den splittring som finns inom det rödgröna laget kommer man att ha otroligt svårt att enas om ytterligare steg inom rättspolitikens område eftersom man låser varandra nästan hela tiden.

Anf. 32 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga något om huruvida det kommer att bli svårt för en rödgrön regering. Miljöpartiet satt ju i regeringen tillsammans med Socialdemokraterna i två mandatperioder, och då presenterades det ganska många satsningar på rättspolitikens område. Miljöpartiet medverkade alltså till ett gäng straffskärpningar. Det är alltså inte så att vi är emot alla typer av straffskärpningar eller alla typer av åtgärder på det kriminalpolitiska området, utan vi har också saker vi vill se.

Men som påpekades av föregående talare vill vi nu synliggöra de olika satsningarna och inriktningarna från våra olika partier.

Det är stor skillnad mellan att sitta vid ett förhandlingsbord och diskutera utformningen av olika straff och åtgärder och att serveras något färdigt, som vi då analyserar utifrån vad Miljöpartiet tycker. Hade vi suttit tillsammans med andra relativt likasinnade partier och diskuterat hur något skulle utformas hade de rödgröna partierna förmodligen kunnat komma överens. Då hade splittringen inte sett ut på detta sätt, för de rödgröna partierna hade kunnat förhandla sig fram till lösningar som alla var överens om.

Så till det jag egentligen tänkte ta upp: Lagrådet. I sitt anförande sa ledamoten bland annat att Lagrådet avstyrker införandet av alla dessa förslag för att man är emot en höjd allmän repressionsnivå. Men det är inte riktigt det Lagrådet säger, utan man säger att regeringen inte har lagt fram något underlag som stöder att straffskärpningarna kommer att leda till minskad brottslighet och ökad trygghet. Regeringen använder det som ett argument, men det finns inget underlag som visar på denna effekt. Det är alltså en ganska stor skillnad, och det är detta Lagrådet tar sikte på i delar av sin kritik.

Anf. 33 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Vad gäller den rödgröna sidans förmåga att leverera politik på rättspolitikens område är det riktigt att en hel del kom under den

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

förra regeringen. Men det var också genomgående för lite och för sent. Nästan alla produkter lämnade ganska mycket övrigt att önska, och det kan man också se i våra följdmotioner till dessa produkter.

Exempel på sådant man hade väldigt svårt att leverera var terroristbrottslagen och skärpningen av LSU, alltså den lag som rör personer som utgör säkerhetshot mot Sverige. Här tog det fem år för den rödgröna regeringen att lägga fram förslag som var absolut nödvändiga för Sveriges säkerhet.

Men som ett erkännande till Socialdemokraterna: När Miljöpartiet lämnade regeringen rasslade det till. Då fick plötsligt den socialdemokratiska regeringen lite lättare att leverera. Detta kan vara en viktig påminnelse till väljarna om vad som väntar med Miljöpartiet i regeringen nästa mandatperiod.

Det som sades om Lagrådets kritik stämmer. Men det vi pekar på är att farliga kriminella inte begår nya brott när de sitter bakom lås och bom, och det finns ett behov av att skydda samhället mot farlig kriminalitet. Det handlar också om rättvisa, värderingar och hur höga straffen ska vara för att ge brottsoffer upprättelse.

Anf. 34 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Herr talman! Att ha ett brottsofferperspektiv handlar också om att arbeta för att färre brott ska begås. Då är det viktigt att ge kriminalvården realistiska förutsättningar att lyckas med sitt vårdande uppdrag. Det som har påpekats när det gäller denna stora reform är att det kommer att bli mycket kostsamt och sätta hård press på kriminalvården. Vi har ganska nyligen också fått rapporter om att det begås brott inne på anstalterna när intagna tvingas dela cell och att personer utsätts för sexuella övergrepp som en konsekvens av det.

Kriminalvården är redan överbelastad. Nu läggs enorma summor på att straffa människor, men mindre resurser kommer att läggas på att vårda dem för att säkerställa att de inte begår nya brott när de kommer ut. Detta har regeringen missat att ta hänsyn till i sin iver att snabbt genomföra reformer.

Pengakassan är inte oändlig, och nu lägger man väldigt mycket pengar på att låsa in människor. Vi är nog alla överens om att människor som utgör en fara för andra och ett akut samhällshot inte ska vara ute på gatan, men jag tror inte att alla som kommer att bli föremål för dessa straffskärpningar tillhör den kategorin. Det här handlar nog också ganska mycket om att regeringen vill göra en poäng av att straffskärpningar har ett egenvärde, vilket Miljöpartiet inte håller med om.

Kriminalpolitiken måste ses som en helhet där vi vidtar åtgärder som ger effekt så att brottsligheten och kriminaliteten minskar på sikt. Det tänker jag är vårt gemensamma ansvar, och det är detta Miljöpartiet saknar i propositionen.

Anf. 35 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik:

Herr talman! Jag delar helt bedömningen att kriminalvården måste ges goda förutsättningar att klara sitt uppdrag. Devisen ”bättre ut” står vi fullt ut bakom, och det är viktigt att kriminalvårdens verksamhet håller hög kvalitet, att det bedrivs ett aktivt återfallsförebyggande arbete och att män-

niskor får en chans till omstart efter att ha begått brott. Här är vi helt överens.

Regeringen satsar också mycket resurser på kriminalvården. Det handlar om att ge kriminalvården rätt förutsättningar, men det handlar också om att skydda samhället mot personer som har begått brott och riskerar att på nytt begå brott som skadar samhället.

Miljöpartiet argumenterar besjälat för att straffskärpningar inte är en särskilt bra idé. Vad leder då detta till? Jo, om en rödgrön regering hade suttit i Rosenbad nu hade denna produkt inte kunnat läggas fram. Då hade vi inte kunnat besluta om ett femtiotal skärpta straffskalor och om dubbla straff för gängkriminella. Det skulle ha varit resultatet med en rödgrön regering och en rödgrön politik. Det hade varit resultatet denna mandatperiod, och det skulle bli resultatet nästa mandatperiod. Jag hoppas att vi inte får uppleva det experimentet.

(Applåder)

Anf. 36 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Herr talman! Jag vill börja med att notera att varken utskottets ordförande eller justitieministern befinner sig här i dag. Det här är väl ändå en av regeringens och Tidösamarbetets viktigaste propositioner. Då hade man kunnat förvänta sig att åtminstone någon av dem skulle vara på plats för att svara på eventuella frågor eller kanske till och med redogöra för regeringens ställningstaganden i politiken. Men det är ju trots allt lördag, och då väljer man kanske hellre att göra något annat om man är minister eller utskottsordförande.

Men jag ska hålla mig till ämnet i fråga.

Herr talman! Grova brott ska mötas av tydliga reaktioner från samhället. Straffen måste stå i proportion till brottens allvar. Brottsoffer har rätt till upprättelse, och människor har rätt att känna sig trygga. Vänsterpartiet står därför bakom huvudinriktningen i regeringens proposition.

Det betyder inte att vi inte tycker att förslaget har allvarliga brister. Vi ser framför allt tre problem. För det första ger förslaget inte ett tillräckligt tydligt skydd för barn som utnyttjas av kriminella nätverk. För det andra saknas en tillräckligt kraftfull politik mot den ekonomiska brottslighet som finansierar och möjliggör den organiserade kriminaliteten. För det tredje genomför regeringen en mycket omfattande förändring av svensk straffrätt utan att man vill utvärdera konsekvenserna.

Vi måste börja med barnen. Kriminella nätverk rekryterar i dag barn för att sälja narkotika, transportera vapen och i värsta fall utföra fruktansvärda våldsdåd. Barnen befinner sig inte högst upp i de kriminella strukturerna. Det är inte de som fattar besluten, det är inte de som kontrollerar pengarna och det är inte de som i huvudsak bestämmer vilka brott som ska genomföras.

Barn befinner sig oftast längst ned i hierarkin. De används av äldre kriminella som mycket väl vet att barn är lättare att påverka, lättare att skrämma och väldigt lätta att ersätta. Dessa kriminella söker sig till barn som saknar trygga vuxna omkring sig, barn som har problem hemma eller i skolan, barn som lockas med pengar, status och gemenskap eller pressas med hot och våld.

Det innebär naturligtvis inte att barn som begår allvarliga brott ska slippa konsekvenser; så är det inte. Ett barn som skjuter en annan människa

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

har begått en fruktansvärd handling. Brottsoffrets lidande blir inte mindre för att gärningspersonen är ung. Då måste samhället ingripa, skydda andra människor och tydligt markera brottets allvar.

Men, herr talman, barn är barn. Samhällets reaktion måste därför också ha som mål att bryta barnets väg in i kriminaliteten. Här står regeringen och Tidöpartierna helt handfallna, och det har de gjort i fyra års tid.

Regeringens förslag innebär att den nya särskilda straffskärpningsregeln för brott som har samband med kriminella nätverk också ska kunna tillämpas på personer under 18 år. Straffvärdet ska då som utgångspunkt kunna bedömas som dubbelt så högt. Regeringen hänvisar till att domstolarna i vissa fall ska kunna frångå en fullständig dubblering, exempelvis när ett barn har pressats eller utnyttjats, men det är inte ett tillräckligt tydligt skydd.

Ett barn som utför ett brott på uppdrag av ett kriminellt nätverk kan vara både gärningsperson och brottsoffer. Barnet kan ha orsakat någon annan en fruktansvärd skada och samtidigt själv ha manipulerats, hotats eller – som det är i de allra flesta fall – utnyttjats av vuxna kriminella. Straffrätten måste kunna hantera båda dessa verkligheter.

Det är de drivande personerna i nätverken som den nya straffskärpningen i första hand borde träffa. De vuxna som rekryterar, finansierar, planerar och beställer brotten bär det tyngsta ansvaret. Det som regeringen i praktiken säger till barnet är: Vi lyckades inte stoppa dem som rekryterade dig. Vi lyckades inte ge skolan, socialtjänsten eller psykiatrin tillräckliga möjligheter att fånga upp dig. Men trots att allt detta har misslyckats ska vi straffa dig dubbelt så hårt. För oss var det viktigare att sänka skatten för oss själva och våra kompisar.

Det är en fullständigt bakvänd prioritering, och det är svårt att inte reagera på dubbelmoralen hos Sverigedemokraterna. Partiet vill framställa sig som den yttersta garanten mot kriminella nätverk, men samtidigt kunde en person med ledande ställning i det kriminella mc-gänget Comanches närvara på Jimmie Åkessons bröllop.

Det är naturligtvis inte ett brott att någon befinner sig på ens bröllop, men det säger något om att det är lätt att hålla kompromisslösa tal om andras omdöme men betydligt svårare att upprätthålla samma vaksamhet i den egna närheten. När samma parti nu vill att barn längst ned i de kriminella hierarkierna ska mötas av dubbla straff finns det anledning att fråga var denna skoningslösa kravställning befinner sig när ansvaret kommer närmare den egna partiledningen.

Att låsa in barn under längre tid riskerar dessutom att knyta dem ännu hårdare till den kriminella miljön. Institutioner som borde bryta kriminaliteten kan i stället bli platser där nya kontakter skapas och identiteten som kriminell förstärks.

Barn ska möta tydliga konsekvenser när de begår allvarliga brott, men konsekvensen måste vara utformad så att den minskar risken för nya brott, inte cementerar kriminaliteten. För oss i Vänsterpartiet är det därför en självklarhet att barn under 18 år inte ska omfattas av den nya särskilda straffskärpningsregeln för brott som har samband med kriminella nätverk.

Herr talman! Den andra stora bristen gäller pengarna. Den organiserade brottsligheten drivs inte enbart av våld. Den drivs av vinster. Det handlar om narkotikahandel och vapen, men det handlar också om penningtvätt,

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

skattebrott, bedrägerier, bidragsbrott och företag som används för att plundra välfärden.

Kriminella aktörer har förstått att det går att tjäna stora pengar på verksamheter som finansieras gemensamt. Pengar som skulle ha gått till barn, gamla, sjuka och människor med funktionsnedsättning hamnar i stället hos kriminella nätverk. Varje krona som stjäls från välfärden är en krona som inte går till läraren, undersköterskan eller den äldre som behöver omsorg.

Det är inte ett mindre allvarligt brott bara för att gärningspersonen bär kostym, sitter på ett kontor och anlitar en skattejurist. Den ekonomiska brottsligheten kan handla om enorma summor. Den kan finansiera annan grov kriminalitet och undergräva förtroendet för både välfärden och demokratin.

Regeringens proposition berör även ekonomiska brott; det ska sägas. Men det saknas fortfarande en samlad översyn av om straffen verkligen står i proportion till de omfattande skador som brotten orsakar.

Samhället kan inte enbart jaga dem som säljer narkotikan på gatan eller utför våldet. Vi måste också komma åt dem som organiserar verksamheten, förvaltar vinsterna och för in pengarna i den lagliga ekonomin. Det betyder att vi måste komma åt bolagen, bulvanerna, penningtvätten och de ekonomiska rådgivare som gör brottsligheten möjlig. Om vi inte slår mot den ekonomiska motorn kommer det alltid att finnas pengar att rekrytera nya människor med.

Även här blir Sverigedemokraternas dubbelmoral uppenbar. Sverigedemokraterna och regeringspartierna kräver ständigt hårdare kontroll av arbetslösa, sjuka och människor som behöver ekonomiskt bistånd. Den som fyller i en blankett fel eller lämnar en uppgift för sent ska mötas av hårda sanktioner.

Då borde man kunna förvänta sig samma noggrannhet när det gäller den egna ledningens ekonomiska intressen och skyldigheter. Som vi nu har fått veta genom *Kalla faktas* granskning visar det sig dock att Sverigedemokraternas eget dotterbolag köpte merparten av Jimmie Åkessons bok från hans privata bokförlag, vilket gjorde att det blev en kraftigt ökad omsättning i det bolaget, från väldigt låga nivåer. Partiet blev sittande med tiotusentals böcker som man inte lyckades bli av med och som man senare brände, eftersom det uppenbarligen inte fanns en särskilt hög efterfrågan på Jimmies bok ens i det egna partiet.

Är det rimligt att ett parti som i så stor utsträckning finansieras offentligt gör omfattande affärer med partiledarens privata bolag, som tjänar pengar medan partiet får bränna upp böckerna för att ingen vill ha dem? Det här är en fråga om omdöme, öppenhet och förtroende.

Vi har dessutom fått veta att Jimmie Åkesson tog plats i styrelsen för ett fastighetsbolag där han investerat över 1 miljon kronor utan att uppdraget anmäldes till riksdagens ekonomiska register inom föreskriven tid.

Det här registret finns av en anledning. Väljarna har rätt att få veta vilka ekonomiska intressen vi folkvalda har vid sidan av våra politiska uppdrag. Regler om transparens är inte meningslös byråkrati. De finns för att förebygga intressekonflikter och upprätthålla förtroendet för demokratin.

Sverigedemokraterna brukar säga att regler är viktiga att följa, men uppenbarligen gäller det framför allt någon annan. Den fattiga familjen som fyller i en blankett fel ska mötas av kontrollsystemets fulla kraft, men när

partiledaren för Sverigedemokraterna inte redovisar ett ekonomiskt uppdrag i tid ska det reduceras till en administrativ detalj.

Jag skulle naturligtvis inte kalla detta i sig för ekonomisk brottslighet. Men det visar på en politisk dubbelmoral där kraven på kontroll och ansvar är mycket hårda nedåt samtidigt som de är betydligt mjukare uppåt.

Vår reservation handlar om något större än Sverigedemokraternas affärer. Den handlar om att ekonomiska brott måste bedömas utifrån den skada som de faktiskt orsakar. Vänsterpartiet vill därför att regeringen genomför en samlad översyn av straffen för ekonomisk brottslighet. Om regeringen menar allvar med att bekämpa den organiserade kriminaliteten måste den också angripa hela dess affärsmodell.

Herr talman! Den tredje och sista bristen gäller uppföljning. Det här är inte en mindre justering av en enskild bestämmelse. Det är ett stort antal straffskalor som förändras. Reglerna om flerfaldig brottslighet görs om, möjligheten att döma till livstids fängelse utvidgas och den särskilda regeln för brott som har ett samband med kriminella nätverk införs. Det får stora konsekvenser för domstolarna, åklagarna, kriminalvården och de människor som berörs av det.

Lagrådet har riktat allvarlig kritik mot beredningen och mot svårigheten att överblicka de samlade konsekvenserna av flera stora reformer som genomförs samtidigt.

När så omfattande förändringar görs räcker det inte att hoppas att utfallet ska bli det avsedda. Det är inte ett tecken på svaghet att utvärdera den lagstiftning som man har röstat för. Det är ett tecken på ansvar. Vi behöver veta hur lagen tillämpas av domstolarna. Vi behöver veta vilka konsekvenser den får för unga, för återfall i brott, för brottsoffer och för en redan hårt pressad kriminalvård.

Om fler människor ska dömas till längre fängelsestraff krävs fler platser, mer personal och resurser för behandling och återanpassning, för annars får vi inte en bättre kriminalvård. Då får vi bara förvaring, och förvaring räcker inte. Risken är stor att det snarare får motsatt effekt.

Nästan alla som dömts till fängelse kommer en dag att komma ut igen. Frågan vi behöver ställa oss då är om de har fått en bättre möjlighet att leva ett liv utan brott eller om de har kommit ännu djupare in i kriminaliteten.

Därför vill vi att den här lagstiftningen ska utvärderas efter fem år. Det är rimligt när riksdagen genomför en av de mest omfattande förändringarna av straffrätten på väldigt lång tid. Då har vi en skyldighet att också följa upp vad den faktiskt leder till.

Herr talman! Vänsterpartiet står bakom att allvarliga brott ska mötas av straff som bättre speglar deras allvar. Vi ser brottsoffrens behov av upprättelse och samhällets behov av skydd. Men en seriös kriminalpolitik kan inte stanna vid att höja straffen och därefter förklara att arbetet är avslutat. Den måste också förstå vilka människor lagstiftningen träffar, vilka strukturer som driver kriminaliteten och vilka konsekvenser besluten får.

Därför säger vi nej till att barn som utnyttjas av kriminella nätverk ska omfattas av samma dubbleringsregler som de vuxna som leder, planerar och beställer brotten.

Därför kräver vi en samlad översyn av straffen för den ekonomiska brottslighet som plundrar välfärden och finansierar annan grov kriminalitet.

Därför kräver vi också att reformen utvärderas efter fem år.

Det finns ingen motsättning i att vara tydlig mot brottsligheten och samtidigt kräva rättssäkerhet, proportionalitet och kunskap. Det är faktiskt tvärtom. Det är så ansvarsfull kriminalpolitik måste se ut. Ett samhälle som tappar bort rättvisan kommer aldrig att vinna tryggheten.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 37 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi delar av den stora straffreformsutredning som innebär stora förändringar i synen på brott och straff. Generellt innebär det en skärpning av straffskalorna för många brott.

För flera av brotten handlar det om en höjning av minimistraffet, vilket dels är en bekräftelse på brottets allvar och straffvärde, dels ett berättigat krav från brottsoffer om upprättelse för den skada och det lidande som drabbat dem.

Det innebär också att den för många obegripliga straffrabatten får minskad betydelse i och med att den gemensamma straffskalan vid flerfaldig brottslighet medför att det högsta straff som kan dömas ut blir en dubblering av det högsta maximistraffet.

Livet blir nu lite svårare för vaneförbrytare, som hittills kommit billigt undan när åklagaren enbart väckt åtal för ett begränsat antal förbrytelser, till förfång för många brottsoffer som inte fått sin sak prövad.

Herr talman! Livstids fängelse kommer också att tillämpas i högre utsträckning och innefatta allvarliga fall av upprepade grova vålds- och sexualbrott. Det handlar också om sexuella övergrepp mot barn, där vi också skärper straffen.

Likaså skärps frihetsberövande i form av anhållande och häktning för flera brott, främst de så kallade fridsbrotten och hedersrelaterade brott.

Herr talman! Mycket har redan sagts här av talare från regeringssidan, så det finns ingen anledning för mig att återge föreslagna förändringar i reformen som har redovisats ganska ingående. Jag vill i stället fokusera något på straffskärpning med koppling till kriminella nätverk.

Organiserad brottslighet och gängkriminalitet är en cancersvulst på samhällskroppen. Det är en form av brottslighet som måste elimineras för att vi ska återfå ett tryggt och säkert samhälle.

Låt mig därför sända ett litet budskap till unga och andra som eventuellt låtit sig imponeras och fascineras av gängkriminalitet, tungt kriminella personer, gangsterrappare och andra och vill satsa på en karriär i den här miljön.

Det är ett personligt val du gör, men det är ett val som i regel slutar illa. Om vi tittar på medellivslängden för en gängkriminell ser vi att risken är ganska hög att man inte får uppleva sin 30-årsdag. Medellivslängden är ganska låg, och man lever med livet som insats och får se sig om hela tiden. Risken är ju stor att man möter sin baneman, oftast en annan gängkriminell, när man minst anar det. Det är bokstavligen ett livsfarligt liv och leverne.

Det andra alternativet är att du grips och lagförs för grova brott. Det är där vi kommer in. Vi kommer då att ta dina tillgångar med den nya förverkandelagen, och du kommer att hamna bakom lås och bom under betydligt längre tid än vad som var fallet tidigare.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

En ny straffskärpningsbestämmelse införs som tar sikte på alla brott som har ett samband med kriminella nätverk. Jag vet inte om jag har tolkat lagstiftningen något fel här, men det är ju inte så att koppling till gängkriminalitet leder till skärpt straff om ett enskilt brott är begånget av en gängkriminell men inte har samband med just gängkriminaliteten. Man får skilja på de där sakerna. Det måste finnas ett naturligt samband mellan dem. När bestämmelsen är tillämplig ska straffvärdet dock som utgångspunkt bedömas som dubbelt så högt som det annars hade varit.

Man kan undra varför man gör på det här viset. Är det mer klandervärt om brottet begås med koppling till kriminella nätverk än i andra fall? Svaret på den frågan är ja, det är det. Så är det.

Varför är det då det? Jo, för att kriminella nätverk inte bara är ett hot mot enskilda individer, utan det är allvarligare än så. Kriminella nätverk strävar efter makt och inflytande och utgör därför ett hot mot vårt samhälle i stort. De innebär en risk för korruption och infiltration och utgör ett hot mot vår trygghet och vår välfärd samt på sikt ett hot mot vår demokrati. Det är därför vi vill se skärpta straff just när det finns en koppling till gängkriminalitet och organiserad brottslighet.

Det är därför rimligt och väl motiverat att brott kopplade till gängkriminalitet och organiserad brottslighet mäts med en annan måttstock vid val av påföljd.

Herr talman! Med detta sagt yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga motioner och reservationer.
(Applåder)

Anf. 38 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi debatterar nu en proposition som rör några av de absolut tyngsta frågorna i vårt samhälle: den organiserade brottsligheten, de grövsta brotten och hur vi skyddar de mest utsatta.

Skjutningar och sprängningar har trots en viss nedgång blivit en del av vår vardag. Vi har en arbetslivskriminalitet som utnyttjar människor och skapar osund konkurrens, och välfärdssystem utmanas och utnyttjas. Det kanske värsta av allt är att vi har barn och unga som dras in i en våldsspiral som släcker både liv och framtidsdrömmar.

Det råder ingen tvekan om att vi behöver agera kraftfullt. För Centerpartiet är linjen klar: Vi behöver vara både tuffa och smarta mot brottsligheten, och vi kommer att fortsätta arbeta för en resultatinriktad, rättssäker och kunskapsbaserad rättspolitik. Det är med denna utgångspunkt som vi har tagit ställning till regeringens förslag, och det är därför vi ställer oss bakom det femtiotal straffskärpningar som regeringen föreslår.

Vi säger ja till att höja straffen för en rad allvarliga brott samt till att det sammanlagda straffet vid flerfaldig brottslighet ska kunna bli längre än i dag. Samhällets svar måste stå i proportion till allmänhetens syn på brottets allvar.

Vi säger också ja till att livstids fängelse ska kunna dömas ut som ett gemensamt straff för vissa allvarliga fall av upprepade vålds- och sexualbrott. Här behöver vi dock få ett förtydligande om hur det här ska användas i relation till den nyligen införda påföljden säkerhetsförvaring. Detta måste vara tydligt i lagstiftningen.

Vi säger också ja till att presumtionen för häktning utvidgas till att omfatta brotten grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck.

Det är viktigt att inleda med det som vi är för eftersom vi samtidigt anser att propositionen har allvarliga brister, herr talman. Den missar målet på centrala punkter samtidigt som den introducerar symbolpolitik som ibland är otydlig. Lagrådet, som alltså är Sveriges främsta juridiska experter, kallar den remiss de fick för ett hastverk. De menar att den inte är tillräckligt genomtänkt och att beredningen inte uppfyller grundlagens krav. De konstaterar att regeringen lanserat en kaskad av lagstiftningsärenden utan samordning, vilket gör det hart när omöjligt att överblicka konsekvenserna.

Det som är beklagligt är att när vi från oppositionen lyfter det här får vi till svar från regeringen att vi vill ha långsam lagstiftning. Men nej, vi ser problemen. Vi vill ha snabb lagstiftning, men vi vill ha skicklig lagstiftning. Det anstår varje regering att ha högre ambitioner för sina förslag än att Lagrådet ska säga att de är ett hastverk som inte går att bedöma och där Lagrådet i sina yttranden får ge lektioner i straffrätt.

Vi säger ja till förslagen för att Sverige behöver dem, men vi hade gärna sett robustare lösningar att säga ja till.

Nu kommer jag till en del av lagändringarna som vi ifrågasätter. Vi vill gå längre i någon del, och dessutom saknar vi vissa brott.

Låt mig börja med det mesta akuta: skyddet av våra barn. Vi ser hur 13-åringar och 14-åringar – ibland ännu yngre barn – utnyttjas som verktyg av kriminella nätverk. De är inte hjärnorna bakom dåden. De är utan tvekan förövare, men de är också förbrukningsvaror i ett cyniskt spel.

Regeringens svar var fram till i torsdags klockan 09.45 att sänka straffbarhetsåldern till 13 år, men regeringen är ju inte längre en majoritetsregering inom rättsområdet, så nu är förslaget 14 år.

Centerpartiet säger nej även till det. En 14-åring är fortfarande ett barn som behöver vård, utbildning och ingripande sociala insatser – inte en fängelsecell. Och ja, det är skillnad på en 13-åring och en 14-åring och en 15-åring.

Om vi verkligen vill skydda barnen och samtidigt slå mot gängens innersta kärna måste vi rikta in oss på de vuxna som medvetet förstör unga liv och ser till att barn förstör andras liv, de som rekryterar, de som beordrar i flera led uppåt och de som tjänar pengar på att barn begår brott. Det är där vi behöver sätta in stöten, och det är obegripligt att regeringen inte höjer straffen mer för de här brotten.

I Centerpartiets följdmotion yrkar vi på att maximistraffet för brottet involverande av underårig i brottslighet dubblas och höjs till åtta års fängelse och inte till sex år, som regeringen föreslår. Det är här vi behöver ha fokus.

Jag kommer nu till det som gäller dubbla straff, och där har Centerpartiet främst tre invändningar. Vi tycker att det ska vara straffskärpande att brott begås inom gängkriminalitet. Det är därför som vi sedan 2023 har en extra straffskärpningsgrund för gängens brott.

Det finns en straffskärpningsgrund för brott som har utgjort ett allvarligt ingrepp i liv, hälsa och trygghet, som har innefattat skjutvapen och sprängämnen eller som har sin bakgrund i konflikten mellan grupper av kriminella. Detta ska ses som synnerligen försvårande omständigheter.

Man överlämnar dock till domstolarna att göra en individuell prövning i varje fall – inte som i dag, då man ska dubbla straffet även om det kan få konstiga konsekvenser i det enskilda målet. Det finns alltså redan en straffskärpningsgrund.

För det andra är den föreslagna definitionen av kriminella nätverk alltför vid och allmän. Det saknas en tydlig definition av vad en verksamhet inom en grupp av personer som utövat allvarlig brottslighet är, det vill säga: Vad är ett kriminellt nätverk? Vad är ett gäng? Det här öppnar upp för godtycke, och vi vet att polisen har klassat fotbollssupportrar i Sverige som kriminella nätverk. Vi tycker inte att det är rimligt.

Nu till det tredje och kanske mest uppseendeväckande med förslaget om dubbla straff, som leder till fullständigt orimliga konsekvenser som strider mot allmänhetens rättskänsla: Brottsoffer för samma gärning kommer att bedömas olika. Jag hade tänkt nämna ett exempel, eftersom det är så stötande, gällande att en man som är gängmedlem och misshandlar en annan gängmedlem ska straffas dubbelt så hårt som om han misshandlar sin fru. Vi har dock här i debatten fått höra ett exempel gällande en våldtäkt som var en hämndreaktion i kriminella nätverk. En sådan våldtäkt kommer att ge ett dubbelt så högt straff som en våldtäkt som begås i ett annat sammanhang.

Vi har nu fått svar från både Sverigedemokraterna och Moderaterna att de tycker att det är fullt rimligt att en våldtäkt inom gängen ska leda till dubbla straffet och att en annan våldtäkt kan leda till halva detta straff. Jag tycker att det är ett viktigt budskap till brottsoffer för våldtäkt.

Centerpartiet ser i stället att vi som land behöver bekämpa gängen smartare än i dag. Den kriminella ekonomin omsätter 350 miljarder kronor. Med den nya förverkandelagstiftningen har man tagit in 82 miljoner. Det är bra men alldeles för lite; de pengarna skulle inte ens räcka till att driva Polismyndigheten under en dag.

Vi behöver stoppa pengarna innan brotten begås. Bedrägeriannonserna behöver stoppas från plattformarna, och vi behöver syna bankernas arbete mot bedrägerier. Vi behöver stoppa den svarta arbetskraft som i bästa fall inte betalar skatt och i sämsta fall har sitt ursprung i ren människohandel. Vi behöver stoppa narkotikan som skördar liv. Vi behöver göra mer och smartare saker, och det behöver också synas i straffskalorna. Som jag inledde med att säga är det mycket som är bra, men vi kan mer. Sverige kan mer.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation 6 om att dubbla straffet för involverande av underårig.

Anf. 39 MARTIN MELIN (L):

Fru talman! I dag har vi hört mycket sägas om delar av straffrättsreformen. Det är den största som har tagits fram i modern tid, och det kommer även en del två som vi ska debattera här i kammaren senare i sommar.

Den här reformen är i mitt tycke nödvändig på många plan. Det har funnits åsikter om reformen både i det här huset och från folk utanför det här huset, och det är bra. Regeringens politik ska granskas, och man får ha synpunkter på den. Jag tycker att vi ska respektera att folk har det. Men det betyder inte alltid att synpunkterna är rätt.

Mina kollegor i Tidösamarbetet har föredömligt redogjort för vad propositionen innehåller, så jag känner inte att jag behöver upprepa det. Jag och Liberalerna – alla i Liberalerna – står också bakom propositionen i dess helhet. Därför tänkte jag bara fokusera lite kort på några saker i propositionen som jag tycker är extra bra, fru talman.

Att många kvinnor i dag utsätts för hat och hot från någon som de lever med eller har levt med är ingenting nytt. Det har sagts av många i den här talarstolen tidigare, även av mig, och det har sagts under lång tid. Trots det ser vi ingen riktig förändring. Kvinnor fortsätter att behöva fly från och gömma sig för våldsamma män. Statistiken över kvinnor som mördas visar konstanta siffror år efter år.

Jag hoppas och tror dock att de skärpningar på området som har gjorts kommer att ge resultat. Jag tänker då på de skärpta reglerna vid överträdelse av kontaktförbud och på det utökade användandet av kontaktförbud med fotboja. Jag hoppas att just användandet av fotboja kan komma igång på riktigt och att vi i framtiden kanske även kan se den som döms till kontaktförbud få fotboja från dag ett. I min värld ska en våldsam man inte få två chanser.

Fru talman! Det är på tiden att vi från politikens sida på riktigt sätter ned foten mot de här männen och visar att vi menar allvar. Det måste bli slut på tramset. Vi kan inte ha det så att en man kan fortsätta att hota eller förfölja en kvinna, utan han ska veta att det är han som måste flytta på sig. Han ska veta att det är han som ska få sin rörelsefrihet begränsad. Det är han som ska få det jobbigt i livet, inte kvinnan han hotar att döda.

Blir jag kvar i riksdagen en mandatperiod till kommer jag inte att ge mig förrän det känns ordentligt för den man som inte förstår budskapet att han ska backa och göra något annat än att förstöra livet för andra. Han ska förstå att det är fel och att vi menar allvar. Han ska få ett budskap som även han kan förstå. Jag lovar att driva detta.

I den proposition vi debatterar i dag finns det en ny åtgärd som jag tycker är ett steg i rätt riktning för att kunna komma åt de män som inte förstår bättre, och det är att presumtionen för häktning, alltså den obligatoriska häktningen, även ska omfatta brotten grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck. I mitt personliga valmanifest inför valet 2018 skrev jag om att jag ville se detta, och nu – åtta år senare – blir det allvar. Jag tackar för det.

Det andra som jag tycker är bra i propositionen är att regeringen nu sätter ned foten på riktigt i synen på upprepade våldtäkter. Med de nya reglerna gällande personer som begår upprepade brott kommer det nu att kunna dömas ut rejäla straff för såväl upprepade våldtäkter som grova våldtäkter. Det kan faktiskt bli så att domstolen dömer en person till livstids fängelse när denne döms för flera fall av grova våldtäkter. Jag hoppas att domstolarna också kommer att göra det.

Livstids fängelse för upprepade grova våldtäkter är det rätta. Det måste bli slut med daltandet; jag upprepar det. Ingen ska sitta bara tre år för sju våldtäkter, åtta sexuella övergrepp och sex sexuella ofredanden, som en viss person. Han satt i tre år. Den här personen fortsatte dessutom sin brottslighet – han fortsatte att våldta – efter att han hade suttit de tre åren.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Det *måste* bli ett slut på den naivitet vi har visat när det gäller just våldtäkter. Farliga personer ska låsas in och hållas inlåsta så länge som möjligt. Med den reform vi i dag debatterar hade den så kallade Nytorgsmannen förmodligen fått 18 års fängelse för de våldtäkter och sexuella övergrepp som han genomförde. Det är ett straff som hade gjort skillnad.

Återigen, och slutligen, fru talman: Farliga personer ska sitta inlåsta, och det kommer de i allt större utsträckning att göra med den här reformen. (Applåder)

Anf. 40 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Fru talman! Den grova brottsligheten i Sverige är ett mycket allvarligt samhällsproblem. Samhället måste göra mer för att förebygga kriminalitet och skydda människor från brott. Brottsoffer ska få upprättelse, och den som begår allvarliga brott ska mötas av tydliga, proportionerliga och rättssäkra straff.

Under vår tid i regering tog vi i Miljöpartiet initiativ till ett stort antal straffskärpningar och andra reformer för att stärka samhällets förmåga att bekämpa brott. Vi har alltså inte någon principiell invändning mot skärpta straff. Tvärtom menar vi att straffskärpningar kan vara motiverade när de är väl avvägda, rättssäkra, träffsäkra och förankrade i ett tydligt behov.

Vi kan dock inte ställa oss bakom de förslag som regeringen lägger fram i den proposition vi debatterar här i dag, och jag ska ägna mitt anförande åt att försöka förklara varför.

Lagrådet beskriver förslagen som ett hastverk, och det menar vi inte duger för en så långtgående reformering av brottsbalken. Det handlar inte bara om enstaka brister utan om att förslaget som helhet vilar på en svag analys, en otydlig systematik och otillräcklig hänsyn till hur reformerna påverkar rättsväsendet och kriminalvården som helhet – för att inte nämna samhället som helhet.

Vi kan inte betrakta regeringens förslag som något annat än straffpopulism. Regeringen går fram med kraftiga straffskärpningar utan att på ett övertygande sätt visa att de kommer att minska brottsligheten, öka tryggheten eller ge ett mer sammanhängande påföljdssystem.

Regeringen föreslår i sin proposition en del straffskärpningar som vi i Miljöpartiet i och för sig inte är emot. Det gäller bland annat förslagen om skärpta straff för involverande av minderårig i kriminalitet, grov våldtäkt, grov våldtäkt mot barn och kontakt för att träffa barn i sexuellt syfte. Vi har ändå valt att inte plocka ut och ställa oss bakom vissa delar av propositionen, trots att vi som sagt för all del inte har något emot dem, och det handlar just om Lagrådets synpunkter.

Lagrådet framhåller att regeringens hantering av ärendet, där man föreslår vissa utvalda straffskärpningar utan att göra en bred översyn av hela brottsbalken, riskerar att göra påföljdssystemet ännu mer osammanhängande. Vi menar att vi inte kan medverka till en sådan utveckling. Sverige behöver inte fler enstaka straffskärpningar ovanpå ett redan svåröverskådligt system, utan det behövs en ny, bred och genomarbetad översyn av brottsbalken. Det ser vi fram emot att kunna medverka till i en kommande regering – eventuellt.

När jag lyssnade på några inlägg från kollegor på den rödgröna sidan hörde jag också en samsyn om det här, även om de olika partierna har landat i lite olika slutsatser. Några har valt att plocka ut vissa delar som de

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

tycker passar bra och kan ställa sig bakom. Vi har valt att inte ställa oss bakom detta trots att vi inte har något emot vissa straffskärpningar, eftersom vi menar att den problematik som Lagrådet pekar på är för omfattande.

Fru talman! När det gäller förslaget om dubbla straff för brott i kriminella nätverk är kritiken särskilt tung. Regeringen går längre än utredningens förslag, vilket innebär att alla brott i kriminella nätverk som utgångspunkt ska straffas med det dubbla. Samtliga remissinstanser avstyrker förslaget, även om vissa instanser – som Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Polismyndigheten – är mer positiva till en bredare straffskärpningsgrund än i dag.

När vi i Miljöpartiet satt i regeringen bidrog vi till att införa en särskild straffskärpningsgrund för vissa brott i kriminella nätverk som riktas mot en persons liv, hälsa eller trygghet, till exempel vid brott som mord, misshandel, människorov och olaga frihetsberövande. Det var en viktig ändring för att visa allvaret i grov och organiserad brottslighet.

Flera av remissinstanserna ifrågasätter däremot om det finns ett behov av att skärpa straffen för brott i kriminella nätverk ytterligare. De menar att dagens särskilda straffskärpningsgrund är tillräcklig. Flera remissinstanser lyfter också upp risken för att förslaget relativt sett nedvärderar annan allvarlig brottslighet, exempelvis våld i nära relationer, vilket kollegor också har lyft upp här tidigare i dag.

Fru talman! Inte heller regeringens förslag om ett femtiotal skärpta straffskalor framstår som tillräckligt genomarbetat. Det är som sagt i grunden välkommet att straffskalorna ses över. Många har varit oförändrade under lång tid, och det har bidragit till att systemet blivit mindre sammanhängande. Just därför är det viktigt att en översyn av straffskalorna har ett helhetsperspektiv.

Bland annat Åklagarmyndigheten pekar på att utredningen, trots ambitionen att ta ett helhetsgrepp, inte har landat i någon konsekvent princip för hur överlappningen mellan olika svårighetsgrader ska hanteras. Vissa straffskalor får stor överlappning, andra får mindre och vissa får ingen alls. Förslaget innebär att straffen för olika slags brott inte kommer att stå i rimlig proportion till varandra.

Som flera remissinstanser lyfter upp innebär regeringens förslag en generell repressionsökning. Vissa remissinstanser tillstyrker vissa enskilda straffskärpningar, men då just som avgränsade undantag, inte som stöd för propositionens generella omläggning. Samtidigt avstyrker andra remissinstanser, till exempel Brottsförebyggande rådet, Stockholms universitet och Civil Rights Defenders, samtliga ändringsförslag eller riktar tung kritik mot helheten. Bland andra Brå och Advokatsamfundet pekar på att straffskärpningarna är svagt underbyggda och att utredningen inte redovisar övertygande motiv för att kraftigt höjda straffnivåer är i brottsoffers intressen.

Sammantaget visar genomgången av regeringens förslag att bristerna i propositionen inte är begränsade till någon enstaka del. Det syns ett genomgående mönster av att regeringen går längre än utredningen föreslår och inte tar hänsyn till synpunkter från remissinstanserna eller Lagrådet, att behovet av reformerna i vissa delar inte är visade och att konsekvenserna för rättssystemets helhet är otillräckligt analyserade. Detta stärker

vår slutsats: att propositionen bör avslås i sin helhet och ersättas av en ny, bred och genomarbetad översyn av brottsbalken.

Fru talman! Miljöpartiet anser alltså att den ovanligt skarpa kritik som Lagrådet riktat mot regeringens förslag väger tungt. De avstyrker regeringens förslag i sin helhet och skriver att förslagen framstår som ett hastverk, inte är tillräckligt genomtänkta och brister så mycket i kvalitet att de inte har förutsättningar att bli ny lag. Lagrådet menar också att hanteringen inte uppfyller grundlagens krav på beredning.

Vidare lyfter Lagrådet upp att flera remissinstanser varit påfallande kritiska men att regeringen inte tagit tillräcklig hänsyn till detta samt att regeringen inte presenterar något underlag som visar att straffskärpningarna kan förväntas minska brottsligheten eller öka tryggheten, vilket från mitt perspektiv väl är själva poängen med rättspolitik.

Fru talman! Bristerna i regeringens förslag hänger nära samman med hur underlaget till reformen tagits fram. Straffreformutredningen hade 22 månader på sig att ta fram ett mycket omfattande underlag på nästan 2 000 sidor. Utredningstiden förkortades dessutom med två månader efter ett tilläggsdirektiv i januari 2024.

Här jämför jag med en statlig utredning som jag ledde 2017 där vi inte hade i uppgift att lägga fram ett lagförslag, vilket verkligen förenklar en utredares uppdrag. Vi skulle belysa situationen för transpersoner i Sverige och hade tolv månader på oss att göra det. Det var otroligt stressigt. Därför kan jag lätt föreställa mig hur stressigt det varit att lägga fram denna omfattande utredning på 22 månader, med lite avdrag.

Tre av utredningens experter menar att tidsbristen innebar att arbetet i huvudsak fick inriktas på att ta fram lagtekniskt fungerande författningsförslag som svarade mot direktivets önskemål om en högre repressionsnivå snarare än att göra en fullständig och förutsättningslös analys av brottsbalken. Experterna framhåller också att det inte är möjligt att förutse konsekvenserna för kriminalpolitiken eller för lagöverträdare.

Miljöpartiet anser att en utredning som saknar tid att bedöma förslagens samlade konsekvenser och om de föreslagna straffskärpningarna kommer att leda till minskad brottslighet inte bör ligga till grund för ny lagstiftning. Det gäller särskilt på ett område där flera parallella och nyligen genomförda reformer påverkar den samlade effekten. Straffrätten måste hanteras utifrån ett helhetsperspektiv.

Jag säger dock igen, eftersom vi enligt mig diskuterar fel sak, att vi i Miljöpartiet alltså instämmer i att det behövs en översyn av brottsbalken och inte är emot generella straffskärpningar. Många straffskalor har varit oförändrade under lång tid. Regeringens översyn har däremot inte varit tillräcklig. Vi anser att en översyn av brottsbalken måste ha ett brett mandat och ordentligt med tid att analysera straffskalornas proportionalitet till varandra, bedöma konsekvenser samt föreslå reformer som faktiskt kan bidra till att minska brottslighet och minska återfall i brott.

Fru talman! Regeringens proposition vilar på antagandet att strängare straff i sig ska bidra till minskad brottslighet och ökad trygghet. Det har som sagt påpekats att regeringen saknar tillräckligt underlag för att dra sådana slutsatser.

Miljöpartiet utgår från att alla partier har som mål för sin kriminalpolitik att brottsligheten ska minska, det vill säga att färre personer alls ska

behöva få erfarenheten av att vara ett brottsoffer. Om det är målet måste politiken utformas utifrån vad som faktiskt fungerar.

Hårdare straff kan i vissa fall vara motiverade för att visa på brottets allvar eller hindra farliga individer från att vistas ute i samhället och begå nya brott. Men när regeringen använder minskad brottslighet och ökad trygghet som centrala argument för generella straffskärpningar måste de också kunna visa att åtgärderna rimligen leder dit. Intressant i sammanhanget måste väl också vara att den som straffas inte begår nya brott och skapar nya brottsoffer.

Fru talman! Det är uppenbart att regeringens samlade straffrättsreform kommer att få stora ekonomiska och praktiska konsekvenser. Enligt utredningens uppskattningar kan förslagen medföra kostnader på mellan 16 och 23 miljarder kronor per år.

Kriminalvården uppskattar även att den samlade effekten av Straffreformutredningens förslag tillsammans med andra straffskärpningar kan innebära ett behov av omkring 29 000 fler platser i häkten och anstalter till år 2034. Det motsvarar en tredubblad kapacitet jämfört med i dag.

Miljöpartiet kan konstatera att belastningen på kriminalvården är stor redan i dag. Överbeläggningar ökar risken för hot och våld för både intagna och personal, och den snabba expansionen riskerar att försämra vårdkvaliteten och det återfallsförebyggande arbetet. I dagarna har vi också kunnat ta del av en förfärande rapportering i tidningen Arbetet om att intagna utsätts för sexuellt våld av andra intagna i sina egna celler, eftersom de delar cell på grund av överbeläggningen.

Miljöpartiet vill ge kriminalvården de resurser som krävs för att hantera dagens situation och bygga ut kapaciteten där det behövs. Vi kan däremot inte stå bakom en kriminalpolitik som fyller anstalterna i en högre takt än rättsväsendet och kriminalvården rimligen kan hantera. Det är inte ansvarsfullt mot vare sig intagna, personal, brottsoffer eller skattebetalare.

Vi ser i stället behov av andra lösningar som kan minska belastningen på anstalterna, till exempel genom större möjligheter till elektronisk övervakning när det är lämpligt och rättssäkert. Vi vill också stärka kriminalvårdens förutsättningar att arbeta med behandling, utbildning, utslussning och avhopparverksamhet så att färre återfaller i brott.

Fru talman! Ett av de allvarligaste problemen med regeringens förslag är just konsekvenserna för det återfallsförebyggande arbetet. En kriminalpolitik som nästan ensidigt fokuserar på inlåsning riskerar att förbise vad som faktiskt krävs för att människor inte ska begå nya brott efter frigivning. Om anstalterna blir mer överfulla, om personaltätheten sjunker och om rehabiliteringen försvagas finns en uppenbar risk att fler lämnar kriminalvården med svagare framtidsutsikter och högre återfallsrisk.

Vi vill i stället stärka kriminalvårdens förutsättningar att bedriva kvalificerat återfallsförebyggande arbete, förbättra möjligheterna till rehabilitering, vård och utslussning samt stärka avhopparinsatserna och använda de verktyg som faktiskt kan bryta rekrytering, missbruk, våldsspiraler och återfall. Det är så tryggheten byggs på riktigt. Det är att ha ett verkligt brottsofferperspektiv.

Med det yrkar jag bifall till reservation 2.

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

Anf. 41 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Ulrika Westerlund! Det var intressant att lyssna till.

Vi är vana vid att Miljöpartiet oftast säger nej till och inte tycker om regeringens förslag i olika delar, även om ni går med på vissa. Men jag reagerade lite grann på två saker. Den ena var det här med dubbelbeläggningen i kriminalvården. Nu har regeringen i ett akut läge valt att hyra 600 platser i Tartu i Estland som ett sätt att i varje fall tillfälligt avlasta kriminalvårdens resurser till dess att vi har fler fängelseplatser byggda och på plats i Sverige.

Den andra jag reagerade lite på var att Ulrika Westerlund närmast diskvalificerade den utredning som ligger till grund för lagförslaget. Jag tog i hastigheten fram uppgifter om vilka som suttit med i utredningen, vars arbete tydligen betraktas som ett hastverk. Den leddes av rikspolischef Petra Lundh, tidigare riksåklagare och hovrättspresident. Ett kansliråd var med, liksom generaldirektören för Brottsoffermyndigheten, universitetspersoner och personer från Advokatsamfundet. Även en chefsrådman deltog, så domarskråret var också representerat. Man avsatte under den här tiden avsevärda resurser för att genomföra utredningen. Det var inte så att en ensam utredare satt och jobbade med det här. Jag tycker att deltagarna var väl kvalificerade. Jag skulle gärna vilja höra Ulrika Westerlunds kommentar till detta.

Anf. 42 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Torsten Elofsson för frågorna.

Först vill jag kommentera detta med Estland. Under vår debatt om det framkom det att oppositionen i Estland med hög sannolikhet är inne på att riva detta avtal. Den nuvarande regeringen i Estland har inte gjort sin läxa på samma sätt som den svenska regeringen, som försökte förankra avtalet för att säkerställa att det fanns stöd hos en tillräckligt stor del av parlamentet för att det inte skulle rivas upp vid ett eventuellt regeringsskifte. Det verkar som att man inte gjorde det på samma sätt i Estland.

Därmed blir det här kanske inte ens en tillfällig respit; vi riskerar att få tillbaka ett stort antal intagna direkt om det blir regeringsskifte i Estland, som jag förstår rapporteringen. I den här frågan pågår det i Estland en populistisk och ganska knepig debatt som jag egentligen inte alls sympatiserar med. Men det verkar finnas hög risk för att det här inte kommer att vara möjligt att genomföra.

Vi var emot detta för att vi inte tycker att det är realistiskt att hantera våra problem med ett otillräckligt antal platser på anstalter på det här sättet. Om det blir så som det verkar i Estland får vi kanske rätt i det. Då måste man försöka se över kriminalvårdens problem med kapacitet på andra sätt. Man måste bygga ut och genomföra reformer i en realistisk takt. Farliga personer ska naturligtvis sitta inne på anstalt – det tycker alla. Men det kanske finns andra som kan avtjäna sina straff på andra sätt för att avlasta kriminalvården.

Gällande utredningen ifrågasätter jag självklart inte kompetensen hos de personer som genomfört den. Kritiken från Lagrådet som jag citerade går ut på bristande tid och resurser, inte på att de här personerna i sig inte skulle vara kapabla eller inte ha kompetens nog; det har de givetvis. Det är också så att de egna experterna i utredningen skriver att tidsbristen inne-

bar vissa begränsningar, till exempel att man inte kunde göra en fullständig och förutsättningslös analys av brottsbalken. Det är det här som jag tycker är det stora problemet.

Anf. 43 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Ulrika Westerlund för svaren.

När det gäller frågan om fängelseplatser i Estland blir det lite märkligt att säga nej på grund av att oppositionen i det estländska parlamentet eventuellt skulle säga nej. Det här är ju ett försök från regeringens sida att lösa en akut uppgift som även Ulrika Westerlund pekade på i sitt anförande. Det förekommer dubbelbeläggningar, och det är tufft på anstalterna. Här försöker man lätta på trycket. Det *kan* bli som Ulrika Westerlund säger, men då har vi i alla fall gjort ett försök. Då får vi konstatera att det inte gick och laga efter läge.

När det gäller utredningen kan man konstatera att hela expertgruppen skrev under och gav sitt stöd till den utredning och det resultat som redovisades. Jag kan förstå att det finns andra jurister som har andra synpunkter. Juridiken är ju ingen exakt vetenskap – man kan tycka olika saker. Det kan också vara så att man på vissa håll i remissinstanserna är präglad av den reform som genomfördes 1989, tror jag att det var. Flera av de berörda som har yttrat sig var involverade i den kriminalvårdsreform som man nu ser förändras och gå i stöpet. Det är klart att de då kan vara kritiska till det nuvarande förslaget.

Anf. 44 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag kanske inte uttryckte mig tydligt nog. Det var ju inte på grund av debatten i Estland som vi sa nej, för den kände vi inte till när vi väckte vår följdmotion. Det fanns andra, principiella anledningar – vi tycker inte att Sverige ska hantera sina egna problem genom den här typen av uppenbart tillfälliga lösningar. Sedan, under själva debatten, blev jag uppmärksammad på att det i Estland pågår en sådan här diskussion, som framstår som extremt olycklig. Jag ville bara nämna det när frågan kom upp.

Kritiken mot utredningen ska som sagt inte ses som en kritik av kompetensen hos de inblandade personerna. Men jag tycker att det blir väldigt märkligt om man helt försöker avfärda den här typen av synpunkter. Till exempel skriver Lagrådet: ”Handläggningen av lagstiftningsärendet har varit undermålig och uppfyller inte grundlagens krav på hur regeringsärenden ska beredas. Straffreformutredningen fick alltför kort tid på sig för att fullgöra sitt omfattande uppdrag och trots att utredningens betänkande var mycket omfångsrikt innehöll det inte tillräckligt underlag för att remissinstanserna skulle kunna bedöma förslagen på ett tillfredsställande sätt. Till detta kommer att remissinstanserna fick alltför kort tid på sig. … Förslagen brister så mycket i kvalitet att de inte har förutsättningar att bli ny lag. Allmänt gäller att lagrådsremissen inte är tillräckligt genomtänkt. För Lagrådet framstår den som ett hastverk.”

Det här är inte någonting som en regering borde kunna vifta bort. Remissinstanser har såklart sina politiska skäl att säga nej till vissa saker, men här handlar det mer om kritik mot hur man har berett sina omfattande reformförslag. Jag tycker att brottsbalken och rättspolitiken förtjänar mer. Vi hade kunnat ge det här mer tid och ge möjlighet till en bred och förut-

Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor

sättningslös genomlysning. Det hoppas jag kunna medverka till i en eventuell kommande regering där vi ingår. Jag ser fram emot det.

Anf. 45 LORENA DELGADO VARAS (-):

Fru talman! En ungdom som tidigare begått brott berättade att beslutet att få rehabilitering i stället för fängelse gjorde att han fick tillbaka kontrollen över sitt liv. Han lärde sig att leva efter reglerna och förstå vikten av att respektera sig själv, sin familj, sitt samhälle och värdet av en utbildning.

Vi står här i dag och debatterar regeringens proposition *Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor*. Närmare 50 straffskalor skärps. En ny regel om dubbla straff införs, och häktningsmöjligheterna utvidgas kraftigt. Regeringen kallar det här en nödvändig upprättelse. Tyvärr menar många – och vi – att det undergräver rättsstatens grunder.

Självklart delar vi uppfattningen att det grova gängvåldet är ett akut samhällsproblem. Men att svara med en oproportionerlig straffrättsexpansion är att behandla symtomen och inte grunden. Kanske får det till och med konsekvensen att vi får ännu grövre och hårdare brottslighet. Forskning visar att det finns svagt eller inget stöd för att generellt höjda straffnivåer minskar brottsligheten. Advokatsamfundet, som företräder rättsväsendets egna professionella, avstyrker samtliga ändringsförslag. Deras slutsats är glasklar: Syftet är endast att höja repressionsnivån, och det finns inget som talar för att det kommer att påverka brottsutvecklingen.

Mest oroande är förslaget om dubbla straff. Samma gärning, som till exempel en misshandel, ska kunna straffas dubbelt så hårt beroende på om gärningsmannen eller offret råkar ha koppling till ett så kallat kriminellt nätverk.

Fru talman! Det är ett avsteg från proportionalitetsprincipen. En misshandel är en misshandel. Att påstå att den är dubbelt så allvarlig bara för att den sker i en viss kontext är inte särskilt logiskt och rättsligt.

Konsekvenserna blir direkt orimliga. Advokatsamfundets ordförande gav ett ganska tydligt exempel, som har nämnts ett par gånger här i dag. Om en kriminell misshandlar en annan kriminell blir det två års fängelse. Om han sedan går hem i vrede och misshandlar sin fru blir det ett år.

Enligt den logiken är det alltså mindre straffvärt att slå sin fru än att slå en annan kriminell. Att skapa en sådan ordning är absolut inte att bygga en rättsstat. Det är en ordning där makten kan stämpla någon som nätverkskriminell. Det ger oanade och orättvisa konsekvenser, särskilt som begreppet inte ens har en laglig definition.

Det betyder att en person kan bli stämplad som tillhörande ett kriminellt nätverk på olika grunder. Man kan titta på hur unga i dag stämplas som att de tillhör ett nätverk. Det kan vara att någon har lagt till dem i chatt där det finns kriminella. Eller de kanske är en del av ett kriminellt nätverk, men det finns ingenting som gör att man kan anta det.

Vi vet vilka som kommer att drabbas hårdast av detta. Det är redan utsatta grupper, såsom unga i socioekonomiskt eftersatta områden, personer med missbruk och personer som redan står längst ifrån samhällets skyddsnät. Den typen av politik kommer antagligen att straffa fattigdom och utanförskap i stället för att avskaffa dem.

Regeringen talar om att slå hårt mot gängbrottsligheten. Men man glömmer alla barn och kvinnor som genom hot, våld och sexuella övergrepp tvingas bära vapen, gömma droger eller agera kurirer. Med regeringens förslag straffas de lika hårt som gängledarna. Det kan göra att offren blir gärningspersoner. Det kommer inte att straffa dem som gör sig rika på bekostnad av personer som redan är i en utsatt situation. Man glömmer helt enkelt vilken makt gängledarna har över unga människor ute i landet.

Fru talman! Verklig upprättelse handlar inte alltid om längre straff. Kvinnor ska kunna berätta om övergrepp utan att själva bli åtalade. Mammor ska kunna skydda sina barn utan att bli misstänkliggjorda. Tjejer som tvingas in i gäng ska få stöd och inte fängelse. Barn ska skyddas från de riktiga kriminella och ges en chans till en bättre framtid.

Sverige behöver fler sociala insatser. Ofta avfärdas det med att vi på något sätt inte vill se den kriminalitet som finns. Men den som är aktiv ute i de områden där väldigt många drabbas vet att strukturerna inte fungerar. I dag överger socialtjänsten ibland unga mitt i pågående insatser för att det inte finns resurser. Man måste prioritera. Vilken unge ska man rädda, och vilken unge ska man vänta lite till med? Det är ett stort problem.

Vi har insatser som inte hanterar hela familjen utan kanske bara barnet. Man ser inte hela problembilden, där du har en familj som står utan resurser att kunna betala för månadens mat. Det är ett problem som vi behöver ta tag i innan vi går vidare till höjda straff, eller dubbla straff som i det här fallet.

Vi behöver en bättre skola. Det finns i dag barn och unga som går i skolan utan att någon ens reagerar på att de inte ens deltar i lektioner. Man har inte kapaciteten eller verktygen för att göra insatser.

Vi behöver missbruksvård. I dag kunde vi till exempel läsa om Brommahem. Det är också en del av detta. Vi har tillåtit privata företag göra sig rika på bekostnad av personer som inte har tak över huvudet. Där hamnar de personer som är mest utsatta i samhället. Det är kvinnor som har fått utstå våld, personer med missbruksproblem och unga som inte har någonstans att ta vägen. Vilket stöd får de av att leva på vandrarhem där de inte ens får rena sängar att sova i?

Vill ni verkligen göra någonting åt detta ska ni börja med att stötta familjer och stötta barnen. Ändra den verklighet som finns i dag och ge kommunerna de verktyg och resurser de behöver för att göra det! Skapa inte en miljö som kommer att generera ännu grövre brottslighet.

Gör någonting åt de människor som tjänar på detta! Det är inte de ungdomar som får fängelse, eller som riskerar att sättas i fängelse, när ni har fått igenom era lagar. Det är inte de som tjänar på detta. De förlorar. De kan inte ens tänka på en framtid efter 25 års ålder. De som tjänar på detta finns i kontoren här i innerstan. De vet hur man ska hantera pengarna och hur man ska göra sig ännu rikare på dem.

Det här är ett förslag som inte har fått någonting positivt från remissinstanserna. Lagrådet tycker inte heller att förslaget är bra. Vi yrkar avslag på hela propositionen och bifall till reservation 2 från Miljöpartiet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 4 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU40
Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar (prop. 2025/26:217) föredrogs.

Anf. 46 MATS HELLHOFF (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet i sin helhet.

Det här är ett viktigt betänkande. Förutom att skärpa minimistraffet för grovt tjänstefel täcker vi nu den lucka i lagstiftningen som uppstod för mer än 50 år sedan då man tog bort det dåvarande tjänstemannaansvaret.

Vad som möjligen verkade vara ett bra beslut då har visat sig tåla tidens tand allt sämre. 50 år är en lång tid. Samhället har förändrats, den offentliga sektorn har vuxit och brottsligheten har letat sig in i samhällets viktigaste institutioner.

Det är verkligen hög tid att täppa till denna lucka, som har gjort att man utan att fällas till ansvar till exempel har kunnat gynna vissa leverantörer vid offentlig upphandling, läcka sekretessbelagd information till kriminella nätverk, använda sin position för att gynna närstående, fatta beslut som missgynnar en viss person och hantera bidrag eller skattemedel på ett felaktigt sätt.

Det är mot den bakgrunden som regeringen nu föreslår ett utökat tjänstemannaansvar genom en ny lagregel: missbruk av offentlig ställning.

Fru talman! Förslaget om ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar syftar till att stärka skyddet mot maktmissbruk, korruption och otillåten påverkan inom offentlig verksamhet. Detta sker genom ett effektivt system för individuellt ansvarsutkrävande när felaktigheter begås.

Det är här viktigt att notera skillnaden mellan missbruk av offentlig ställning och tjänstefel. Tjänstefel kräver koppling till myndighetsutövning och kan vara oaktsamt. Missbruk av offentlig ställning kräver uppsåt, alltså avsikt, och omfattar många fler situationer.

Det nuvarande straffrättsliga regelverket har luckor som riskerar att undergräva förtroendet för den offentliga förvaltningen. Det finns därför ett behov av att utvidga det straffrättsliga ansvaret som tar sikte på missbruk av offentlig ställning och som inte är begränsat till myndighetsutövning.

Det finns visserligen ett system för individuellt ansvarsutkrävande genom straffrätt, skadeståndsrätt och arbetsrätt. Offentligt anställda står dessutom under granskning av Justitieombudsmannen och Justitiekanslern och i förekommande fall av kommunala revisorer, men det finns ändå ett behov av att vidta ytterligare åtgärder mot den som missbrukar sin offentliga ställning.

Fru talman! Den straffrättsliga lagstiftning som avser olika typer av missbruk av det offentliga uppdraget är inte i alla delar anpassad till dagens samhälle och dagens förhållanden. En återkommande kritik har gällt att nuvarande straffrättsliga reglering inte träffar fall av missbruk av allmänna medel som inte är myndighetsutövning. Åtgärder i samband med inköp eller offentlig upphandling anses som regel inte vara myndighetsutövning.

En tjänsteman som gynnar en lokal leverantör på orten, en släkting, en vän eller det egna bolaget utan att det innefattar utbyte, begäran eller erbjudande av en otillbörlig förmån har än så länge kunnat undgå straffansvar. Jag menar att också sådana fall givetvis ska omfattas av ett individuellt straffansvar. Vikten av detta och att stärka förtroendet för den offentliga verksamheten kan enligt min mening inte överskattas.

Det förtjänar att påpekas att det nya brottet missbruk av offentlig ställning även omfattar förtroendevalda, alltså inte enbart tjänstemän utan även ledamöter i politiska församlingar.

Slutligen vill jag ta upp några fall som det har rapporterats om i medierna. De flesta har nog hört talas om dem, och en och annan kanske också har irriterat sig på dem. I dessa fall skulle den nya lagen om missbruk av offentlig ställning ha kunnat göra skillnad, om inte under processen så kanske efteråt.

Jag tänker på Nya Karolinska, inte för att projektet blev dyrt, utan för de delar som rörde upphandlingar, konsulter och eventuella regelavsteg. Den nya lagen hade sannolikt varit mycket relevant här.

Think Pink-skandalen är ett annat fall. Då handlar det inte främst om företaget utan om eventuella offentliga företrädare som medvetet bortsåg från regelbrott eller gav otillbörliga fördelar.

Upphandling av journalsystem inom sjukvården är ett tredje fall. Det har väl knappast undgått någon hur upphandling och sjösättande av journalsystem inom hälso- och sjukvården har fått intensiv kritik efter att det visat sig att systemen fungerar mitt emellan dåligt och inte alls. Även här hade den nya lagen, om den funnits tidigare, varit mycket relevant.

Anf. 47 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Fru talman! Sverigedemokraterna brukar säga att regler ska vara regler. Den som lämnar en felaktig uppgift ska möta konsekvenser, och den som missköter sina skyldigheter ska ställas till ansvar. Det brukar inte finnas särskilt mycket förståelse eller utrymme för förklaringar när Sverigedemokraterna talar om arbetslösa, sjuka eller människor som söker ekonomiskt bistånd.

Men när frågan gäller Jimmie Åkesson verkar det vara en annan måttstock som gäller. Det har rapporterats om att ett bolag som kontrolleras av Sverigedemokraterna har köpt en mycket stor del av en bokupplaga från Jimmie Åkessons privata förlag. Hans privata bolag fick alltså intäkterna, och intäkterna är sannolikt – med största möjliga sannolikhet – skatteintäkter. Det är alltså pengar som vi har betalat för att finansiera köpet.

Det har också rapporterats att Åkesson har underlåtit att anmäla ett styrelseuppdrag till riksdagens register över ledamöternas ekonomiska intressen inom den tid som reglerna kräver.

Jag vill inte säga att det här omfattas av regeringens nya brottsrubricering, men frågorna gäller något mycket enklare än så: Tycker Mats Hellhoff att det är att visa prov på gott omdöme att en partiledare gör en omfattande privat affär med ett bolag som hans eget parti kontrollerar? Och varför ska reglerna om ekonomisk öppenhet tillämpas strängt på alla andra men behandlas som en administrativ detalj när det är Jimmie Åkesson som inte följer dem?

Anf. 48 MATS HELLHOFF (SD) replik:

Fru talman! Det som Samuel Gonzalez Westling pratar om här är något som förekommer i ett reportage i medierna.

Huruvida detta har hänt eller inte hänt, huruvida det är brottsligt eller inte brottsligt och huruvida det är moraliskt eller omoraliskt undandrar sig faktiskt min bedömning. Jag avser inte att ta ställning till något som rapporterats i medierna eftersom jag inte vet vad det är som inte har rapporterats i samma reportage.

När det gäller huruvida alla ska behandlas lika tycker givetvis jag, och alla andra, att alla ska behandlas lika.

Anf. 49 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Fru talman! Jag tyckte inte att det var ett tillräckligt tydligt svar. Det är inget som besvarar frågan.

Jimmie Åkessons privata företag gjorde en omfattande affär med ett bolag som kontrolleras av det parti som han själv leder; det måste väl sägas vara ställt bortom rimligt tvivel att det förhåller sig på det sättet. Det privata företaget fick pengarna, och det var partiet som tog kostnaden med skattebetalarnas pengar.

Frågan är vad ledamoten tycker. Vi kan leka med ledamotens egna ord om att han inte riktigt vet vad som stämmer. Vi kan säga så här: *Om* det nu skulle stämma – vi ponerar det – visar det här på gott omdöme? Ja eller nej? Det borde Mats Hellhoff kunna svara på.

Om Sverigedemokraterna verkligen menar att regler ska gälla alla och att det ska finnas regler – varför anmäldes då inte styrelseuppdraget inom den tid som riksdagens regler kräver? Har Mats Hellhoff kritiserat Jimmie Åkesson för detta?

Det blir lite komiskt. När en arbetslös människa lämnar en uppgift för sent ser Sverigedemokraterna ett systemproblem och kräver extrem kontroll, hårda sanktioner och hårdare regler. Men när Jimmie Åkesson gör det kan man tydligen låta det glida undan lite grann, för ingenting får hota den store ledaren. Det är lite grann den uppfattning jag får: När Jimmie Åkesson ägnar sig åt det som de allra flesta skulle säga är korruption ska han kunna komma undan med det. Det är inte en konsekvent syn på ansvar. Det är en klassmässig dubbelmoral där reglerna är hårdast för dem som har minst makt och mjukast för den som leder Sverigedemokraterna.

Anf. 50 MATS HELLHOFF (SD) replik:

Fru talman! Som jag sa förut tänker jag inte spekulera, fatta några beslut eller ha någon uppfattning om huruvida det som rapporteras i medierna är korrekt, sant, inte sant eller bristfälligt.

När det gäller synpunkter, kunskap och så vidare tänker jag också avhålla mig från att spekulera i huruvida det är sant att Vänsterpartiet på sina listor har hundratals islamister. Det är också en tidningsuppgift från Expressen. Jag avhåller mig från det.

Anf. 51 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Vi debatterar nu betänkandet *Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar*. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 3.

Vi socialdemokrater delar regeringens oro för utvecklingen inom svensk offentlig förvaltning. Vi ser hur organiserad brottslighet försöker

påverka myndigheter och kommuner. Vi ser hur offentliganställda utsätts för hot och trakasserier. Vi ser hur kriminella aktörer försöker infiltrera välfärden och komma åt våra gemensamma resurser.

Det är allvarliga problem som måste tas på största allvar. Därför är det också viktigt att de åtgärder vi beslutar om faktiskt träffar rätt.

När jag läser propositionen ställer jag mig en ganska enkel fråga: Vilka problem är det egentligen regeringen försöker lösa? Samtidigt som regeringen talar om korruption, infiltration och otillåten påverkan väljer man nämligen i första hand att gå fram med ett nytt brott som främst riktar sig mot den enskilda tjänstepersonen. Jag är inte övertygad om att det är där de största problemen finns.

Fru talman! Jag ser tre större utmaningar för svensk offentlig förvaltning: för det första hot, trakasserier och påtryckningar mot offentliganställda, inte minst socialsekreterare och biståndshandläggare, för det andra korruption, infiltration och välfärdskriminalitet samt för det tredje en växande byråkrati som riskerar att minska effektiviteten i offentlig verksamhet. Det är där som förtroendet för staten och våra gemensamma institutioner prövas.

I justitieutskottet arbetar vi dagligen med frågor om organiserad brottslighet. När jag möter poliser, kommuner och myndigheter runt om i landet är det väldigt få som pratar om behovet av hårdare straff för tjänstepersoner. Man talar om välfärdskriminalitet, infiltration, otillåten påverkan och organiserad brottslighet. Det är där samhällets kraft behöver sättas in.

Därför har jag svårt att förstå regeringens prioritering. När problemen handlar om infiltration, korruption och organiserad brottslighet väljer regeringen att rikta fokus mot enskilda tjänstepersoner och kommun- och regionpolitiker i stället för mot de kriminella aktörer som försöker påverka den offentliga verksamheten.

Fru talman! Regeringen menar att införandet av det nya brottet missbruk av offentlig ställning ska stärka förtroendet för offentlig verksamhet. Jag är rädd att effekten kommer att bli den totalt motsatta. Om tjänstemän blir mer rädda att fatta beslut kommer fler beslut att ta längre tid. Om tjänstemän blir mer rädda att göra fel kommer fler kontrollsystem att byggas upp. Om tjänstemän blir mer rädda för anmälningar kommer mer tid att läggas på dokumentation och mindre på verksamhet. Det kommer att bli mer byråkrati och mindre handlingskraft.

Vi behöver offentliganställda som vågar ta ansvar. Vi behöver tjänstepersoner och politiker som vågar fatta svåra beslut.

Detta gäller nämligen också våra folkvalda kommun- och regionpolitiker, som varje dag fattar beslut om upphandlingar, välfärd och stora investeringar. Risken med denna lagstiftning är att både tjänstepersoner och förtroendevalda kommer att bli mer försiktiga.

Fru talman! Jag är inte ensam om den här oron. Flera remissinstanser är kritiska. TCO varnar uttryckligen för att förslaget kan skapa en försiktighetskultur där tjänstepersoner blir mer rädda att fatta beslut och ta ansvar. Jag tycker att det är en invändning som regeringen borde ta på större allvar.

När jag jobbat med detta förslag har jag blivit kontaktad av personer i kommuner och regioner som arbetar mot välfärdskriminalitet och oseriösa aktörer i offentliga upphandlingar. Flera beskriver en oro för att lagstift-

ningen ska användas som ett påtryckningsmedel mot dem som granskar och ifrågasätter.

Jag har fått berättat för mig om kommentarer från företag under granskning i stil med: När den här lagstiftningen träder i kraft den 1 juli är det vi som kommer efter er.

Risken är att de människor som borde vara offensiva i kampen mot välfärdsbrott blir mer försiktiga. Signalen bakom sådana här uttalanden är tydlig. I en tid då den organiserade brottsligheten aktivt försöker komma åt offentliga kontrakt och offentliga medel behöver vi fler som vågar agera, inte färre.

Det som också förvånar mig är regeringens prioritering. Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte en utredning om åtgärder mot otillåten påverkan och korruption. Den nuvarande regeringen valde att lägga ned den. Sedan tillsattes en ny utredning, som bland annat föreslog flera skärpta åtgärder mot korruption. Men det är inte de förslagen som regeringen väljer att gå vidare med. Regeringen väljer att gå fram med egna förslag, samtidigt som flera förslag om skärpta åtgärder mot korruption och mutbrott fortfarande ligger kvar i byrålådan.

Fru talman! Jag vill också kort beröra frågan om tvingande samhällsintresse.

Region Stockholms upphandling av ambulanshelikoptrar är ett bra exempel. Där konstaterade domstolen att upphandlingsreglerna inte hade följts fullt ut. Om den här lagen går igenom skulle det kunna vara straffbart både för regionstyrelse och för tjänstepersoner. Samtidigt konstaterar domstolen att avtalet måste bestå eftersom människors liv och hälsa står på spel. Det visar att verkligheten är mer komplicerad än teorin.

Ingen tjänsteperson eller folkvald ska behöva fundera över om ett beslut som fattas för att säkra vård, räddningstjänst eller andra viktiga samhällsfunktioner kan leda till straffansvar. Därför menar vi att lagstiftningen behöver vara tydligare.

Fru talman! Jag är övertygad om att de flesta svenskar vill se hårdare tag mot korruption, välfärdsbrott och organiserad brottslighet. Det vill vi också. Men då måste vi rikta insatserna mot dem som försöker utnyttja systemen, inte skapa större osäkerhet för dem som jobbar med att försvara dem. Vi behöver fler som står upp mot välfärdsbrott, fler som vågar granska misstänkta upplägg och fler som vågar fatta nödvändiga beslut, inte fler som är rädda att fatta beslut.

Anf. 52 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Fru talman! I Sverige ska man kunna lita på det offentliga – lita på att beslut fattas sakligt, lita på att skattepengar används rätt och lita på att den som fått makten att fatta beslut för andra inte missbrukar den.

De allra flesta tjänstemän och förtroendevalda gör ett hederligt, noggrant och opartiskt jobb för att ge god service till medborgarna. De förtjänar respekt, uppskattning och tydliga mandat så att de kan vara trygga i sina beslut. Vi ska också ha ett starkt skydd mot yttre hot och påverkan. Det handlar om att skapa en kultur där tjänstemän i det offentliga vågar kliva fram, ta ansvar och fatta nödvändiga beslut.

Men låt oss vara ärliga: Det system vi har i dag räcker inte hela vägen. Det finns handlingar som är uppenbart fel, som skadar människor, som snedvrider konkurrens och som urholkar tilliten men som ändå inte träffas

av straffansvar. Systemet har luckor, och de luckorna utnyttjas. Det är dessa luckor vi nu täpper till.

Varje år upphandlas varor och tjänster för över 1 000 miljarder kronor av skattemedel. De pengarna förutsätter att den som fattar besluten verkligen gör det utan baktankar. Ändå vet vi att kriminella aktörer i dag kan infiltrera offentlig verksamhet, berika sig på skattebetalarnas bekostnad och klara sig undan utan straff. Det är en skymf mot varje hederlig tjänsteman och varje skattebetalare, och det är det vi sätter stopp för.

Herr talman! Regeringen har lämnat ett skarpt förslag till riksdagen om ett bredare och bättre tjänstemannaansvar. Det befintliga tjänstefelsansvaret täcker bara myndighetsutövning, det vill säga formella beslut som direkt rör en enskild. Det fångar inte upp missbruk av skattepengar vid upphandling. Det fångar inte upp kommuner som medvetet sätter sig över domstolsbeslut. Det fångar inte upp det som är ett av de mest alarmerande hoten mot det offentliga, nämligen kriminella aktörer som via kontakter i offentlig sektor köper tjänster och varor från bolag som kontrolleras av brottsliga nätverk. Nu täpper vi igen de luckorna.

Propositionen föreslår att ett helt nytt brott införs i brottsbalken, nämligen missbruk av offentlig ställning. Det är ett brott som kräver uppsåt. Man måste medvetet bryta mot lagar och regler för att gynna sig själv, hjälpa kriminella eller otillbörligt missgynna någon. Det handlar inte om misstag eller svåra avvägningar i vardagen, utan det handlar om avsiktliga övertramp. Då ska man kunna straffas för det.

Förslaget täcker tjänstemän och folkvalda. Det täcker handlingar utanför klassisk myndighetsutövning. Ansvaret ska omfatta hela det offentliga uppdraget. Det sänder ett tydligt budskap om att den som missbrukar sin ställning i medborgarnas tjänst ska stå till svars.

Herr talman! Jag hör oppositionen säga att straffrätt inte är svaret. Vi behöver bättre kontrollmekanismer, mer utbildning och stärkt tillsyn. Ja, det håller jag med om, och det arbetet pågår. Men en kontrollmekanism utan rättslig konsekvens är ett regelverk utan ryggrad. Båda behövs. Det ena utesluter inte det andra.

Jag hör också argumentet att lagen skapar rädsla bland tjänstemän. Rädsla för vad, egentligen? Den som gör sitt jobb i god tro, som gör svåra avvägningar och fattar beslut under press, den personen träffas inte av det här nya brottet. Det kräver uppsåt. Det är inte misstag vi kriminaliserar, utan det är avsiktliga övertramp vi sätter ett pris på.

Hos den person där rädslan finns är det fråga om en biverkan av lagen. Det är precis vad lagen är till för. Lagen stärker dessutom de många hederliga tjänstemän som i dag utsätts för otillbörlig påverkan. När reglerna är tydliga blir det också lättare att stå emot. Vi håller vad vi lovar.

Det här är ett löfte från Tidöavtalet, men det förankrades i ett tillkännagivande från riksdagen redan 2018. Det löftet infriar vi nu.

Herr talman! Detta är inte en isolerad reform, utan den är en del av ett bredare arbete för att stärka skyddet mot korruption, mot infiltration och mot organiserad brottslighet. EU:s direktiv om bekämpning av korruption fick sin politiska uppgörelse i december 2025, vilket kräver nya åtgärder. Förslagen från utredningen om korruptionsbrotten bereds vidare i Regeringskansliet. Bit för bit täpper vi till luckorna, skärper straffen och ser till att regelverket håller ihop.

Den som arbetar i medborgarens tjänst ska göra det med integritet. Den som missbrukar sin ställning ska veta att det finns ett pris att betala. Det är inte ett misstroende mot offentliganställda, utan det är ett skydd mot dem.

Ytterst handlar det om något större än juridik, nämligen om förtroende för staten, förtroende för den offentliga sektorn. Utan det förtroendet fungerar inte vårt samhälle. Ingen ska stå över lagen, inte heller den som har fått makten att fatta beslut för andra.

Den som missbrukar det offentliga förtroendet ska mötas av ett tydligt personligt ansvar. Så stärker vi tilliten till det offentliga, till rättsstaten och till demokratin. Det är vad medborgaren har rätt att kräva.

Herr talman! Jag yrkar att riksdagen avslår motionsyrkandena och bifaller utskottets förslag om att bifalla propositionen.

(Applåder)

Anf. 53 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Charlotte Nordström säger att man ska kunna lita på att den som har makt inte missbrukar den. Men såvitt jag förstår, utifrån det vi har hört nu, verkar det framför allt vara ett ansvar som ska utkrävas långt ned i organisationen. När en socialsekreterare eller en handläggare gör fel, då vill regeringen utvidga straffansvaret.

Men när statsminister Ulf Kristersson personligen utser en nära vän till en av landets mest säkerhetskänsliga befattningar blir ansvaret plötsligt betydligt mer oklart. Det var ändå Ulf Kristersson som valde Henrik Landerholm. Det var Ulf Kristersson som placerade honom närmast sig i frågor som rör Sveriges säkerhet. När allvarliga säkerhetsbrister blev kända fortsatte statsministern att uttrycka sitt förtroende.

Jag vill vara tydlig med att jag inte talar om det straffrättsliga ansvaret. Det ska självklart avgöras av rättsväsendet. Men jag talar om Ulf Kristerssons politiska ansvar. Regeringen vill nu att en enskild tjänsteperson ska kunna ställas till straffrättsligt ansvar för hur hon använder sin ställning, och då borde ju Charlotte Nordström kunna svara på en betydligt enklare fråga: Vilket ansvar bär Ulf Kristersson för den person han själv valde, för den kontroll som uppenbarligen brast och för att han fortsatte att försvara sin nära vän när problemen redan var kända?

Eller är det Moderaternas syn att det personliga ansvaret upphör precis när man når statsministerposten?

Anf. 54 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag tror att ledamoten hörde exakt vad jag sa. Jag var tydlig i mitt anförande. Ärendet handlar om ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar, och jag säger att det handlar om hela det demokratiska uppdraget.

Vi tillsätter hederliga – inte heliga – tjänstemän. Vi sätter dit dem som medvetet missbrukar positionen. Det är den frågan om vi debatterar, nämligen det straffrättsliga tjänstemannaansvaret som täcker in både tjänstemän och förtroendevalda – om brottsliga saker har skett, om man uppsåtligen har agerat mot lagen.

Eftersom ledamoten är mån om att vi ska göra rätt, frågar jag med tanke på att oppositionen vill att det ska vidtas åtgärder men ändå röstar emot regeringens proposition: Anser ledamoten att det verkligen ska vara straff-

Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar

fritt att medvetet gynna sin vän, släkting eller sitt eget bolag med offentliga medel, bara för att det inte råkar vara myndighetsutövning?

Anf. 55 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik:

Herr talman! Charlotte Nordström svarade inte på frågan om Ulf Kristerssons ansvar. Hon talade om något helt annat. Jag tycker att det här är högst relevant och hör ihop med den här debatten. Det var inte Henrik Landerholm som utsåg sig själv, utan det var Ulf Kristersson som utsåg honom. Det här är inte det enda tillfället då ansvaret helt plötsligt försvinner när det kommer nära statsministern.

Ulf Kristersson deltog också vid ett regeringssammanträde där stöd beslutades till en stiftelse vars styrelse inkluderade hans egen svägerska. Då sa statsministern att han inte kände till det. Varför har inte regeringen fungerande rutiner för att upptäcka en så nära familjekoppling när offentliga pengar ska fördelas?

Moderaterna vill att den enskilda tjänstepersonen ska ha en skyldighet att ha kontroll. Hon ska förstå regelverket, hon ska upptäcka intressekonflikterna, hon ska göra rätt även i svåra situationer. Men när statsministern själv utser en nära vän eller deltar i ett beslut med familjekoppling får vi höra att han inte visste. Det var någon annan som beredde ärendet. Ansvaret ligger någon annanstans.

Det här håller inte. Antingen gäller det personliga ansvaret också Ulf Kristersson, eller så är regeringens och Charlotte Nordströms tal om ansvar bara någonting man använder mot människor som har mindre makt.

Anf. 56 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag var tydlig med att förslaget gäller hela förtroendeuppdraget och tjänstemannauppdraget, och vi talar här om det straffrättsliga ansvaret.

Jag är en politiker som inte kastar ur sig en massa saker utan att veta fakta. Jag tar inte upp exempel från andra partier och slänger ur mig dem om jag inte har fakta och vet vad som är sanning och inte. Jag håller mig till ärenden som man resonerar om.

Ledamoten är väldigt mån om att det ska vara rätt. Varför röstar då ledamoten emot propositionen, som är ett steg för att skärpa de saker som han nämnde?

Jag ställer frågan igen: Ska det verkligen vara straffritt att medvetet gynna sin vän, sin släkting eller ett eget bolag med offentliga medel bara för att det inte råkar vara myndighetsutövning? Det svaret är Vänsterpartiet och ledamoten skyldiga i riksdagen.

(Applåder)

Anf. 57 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V):

Herr talman! Jag får nog börja med att be om ursäkt på förhand. Det finns en viss risk för att jag kommer att överskrida den angivna talartiden, vilket jag även gjorde i föregående ärende i den här lördagsdebatten.

Det är någonting som är märkligt med regeringens syn på ansvar. När en socialsekreterare, en upphandlare eller en handläggare gör fel ska straffansvaret utvidgas. När verksamheten har för lite personal, när arbetsbördan är orimlig eller när ledningen har organiserat arbetet illa talas det betydligt mindre om ansvar.

När problemen uppstår allra högst upp i staten blir regeringen plötsligt mycket intresserad av olika förklaringar, omständigheter och förståelse. Det är ansvaret nedåt som ska bli hårdare. Ansvaret uppåt förblir märkligt diffust.

Herr talman! Korruption, maktmissbruk och otillåten påverkan ska naturligtvis bekämpas. Den som använder en offentlig ställning för att berika sig själv, gynna sina vänner eller otillbörligt hjälpa ett företag ska kunna ställas till ansvar. Den som möter en myndighet, en kommun eller en region ska kunna lita på att beslut fattas sakligt och opartiskt och efter samma regler för alla.

Det är inte där skiljelinjen går. Frågan är om regeringens nya brott missbruk av offentlig ställning verkligen är ett träffsäkert svar eller om det framför allt kommer att göra offentliganställda mer rädda att fatta svåra beslut.

Vänsterpartiets bedömning är att bestämmelsen är för bred och för otydlig. Regeringen hänvisar till att det krävs en särskild avsikt att ge någon en otillbörlig förmån eller att otillbörligt missgynna någon. Men flera av remissinstanserna har ändå varnat för osäkerhet, defensivt beslutsfattande och längre handläggningstider, inte minst i komplicerade ärenden där ett beslut ofrånkomligen gynnar någon och missgynnar någon annan.

Regeringen vill framstå som handlingskraftig, men risken är att resultatet blir en räddare, långsammare och mindre handlingskraftig förvaltning.

Herr talman! Det finns dessutom en anmärkningsvärd lucka i regeringens förslag. Propositionen handlar om tjänstemannaansvar. Den handlar däremot inte om de konkreta förslag mot korruption som lades fram av samma statliga utredning.

Det är värt att påminna om historiken. När regeringen tillträdde lade den ned den breda utredning om korruption och otillåten påverkan som redan hade påbörjats. Regeringen sa att man skulle göra omtag. Senare tillsattes en ny, mer straffrättsligt inriktad utredning. Den fick i uppdrag att se över både korruptionslagstiftningen och tjänstefelsansvaret.

Utredningen granskade mutbrotten. Den behandlade handel med inflytande. Den behandlade trolöshet mot huvudman och annat förtroendemissbruk. Den lämnade förslag om hur korruption i Sverige och i internationella affärsförbindelser skulle kunna bekämpas effektivare.

När regeringen nu går vidare väljer man dock ut just den del som innebär ett bredare straffansvar för tjänstepersoner. Förslagen mot korruption finns inte med, och det är en otroligt märklig prioritering. Regeringen hade kunnat börja med att stärka lagstiftningen mot mutor, vänskapskorruption, förtroendemissbruk och otillbörliga ekonomiska intressen. I stället började man med att lägga ett större straffrättsligt ansvar på den enskilde offentliganställda. Det här säger en hel del om var regeringen helst letar efter ansvar.

Hoten mot den offentliga förvaltningen är verkliga. Socialsekreterare hotas för att ändra beslut. Tjänstepersoner utsätts för trakasserier och otillåten påverkan. Kriminella nätverk försöker infiltrera myndigheter, få tillgång till känsliga uppgifter och använda välfärdens verksamheter för egna syften.

Samtidigt har den offentliga verksamheten blivit alltmer byråkratisk. Alltmer tid går åt till att dokumentera, rapportera och kontrollera. Allt mindre tid finns kvar till själva arbetet.

Regeringen svarar inte genom att ge den hotade socialsekreteraren ett bättre skydd. Man svarar inte genom att stärka myndigheternas arbete mot infiltration. Man svarar inte genom att ge verksamheterna tillräckligt med människor, tid och kunskap. Man svarar genom att utvidga straffansvaret för samma tjänstepersoner som ska försöka få verksamheten att fungera.

Den socialsekreterare som hotas av ett kriminellt nätverk ska alltså också behöva fundera över om hon själv riskerar att bli föremål för en brottsutredning. Det är helt och hållet bakvänt.

Herr talman! Det finns redan i dag ett omfattande ansvarssystem. Den som tar emot mutor, stjäl, bedrar eller förskingrar pengar kan dömas för det. Det finns ansvar för tjänstefel. Det finns disciplinära och arbetsrättsliga åtgärder. Det finns granskning genom JO, JK och revision.

Det här betyder inte att allt fungerar helt perfekt. Självklart finns det människor som missbrukar sina positioner och som inte upptäcks i tid. Men regeringens bild av en offentlig förvaltning där människor kan göra nästan vad som helst utan att ställas till ansvar stämmer inte.

Regeringen undviker den absolut viktigaste frågan: Varför blir det fel?

Ibland blir det fel därför att någon medvetet missbrukar sin makt, men ibland blir det fel därför att en socialsekreterare har dubbelt så många ärenden som en människa rimligen kan hantera eller därför att en nyanställd handläggare inte har fått någon ordentlig introduktion. Det kan bli fel för att reglerna blivit alltmer komplicerade samtidigt som tiden blivit allt knappare eller därför att verksamheten har skurits ned år efter år, och den erfarna personalen har helt enkelt bara gett upp och slutat.

Först skär politikerna ned verksamheten, och sedan ökar de kraven. När någonting går fel pekar de på den enskilda anställda och frågar varför hon inte gjorde ett bättre arbete. Det är inte ett seriöst ansvarsutkrävande. Det är att flytta ansvaret från dem som har makten till dem som tvingas hantera konsekvenserna.

Ansvar måste också kunna utkrävas hos chefer, myndighetsledningar och politiker, det vill säga de som beslutar om bemanning, resurser och arbetsvillkor. Annars blir tjänstemannaansvaret ännu ett sätt för makten att kunna skydda sig själv.

Herr talman! Flera tunga remissinstanser har varnat för att förslaget kan göra tjänstepersoner mer försiktiga och defensiva. De kan dra sig för att delta i komplicerade ärenden. De kan undvika att fatta svåra beslut. Handläggningstiderna kan bli längre, och det kan bli svårare att rekrytera erfaren personal.

Det finns dessutom en risk att misstag döljs i stället för att rättas till. En fungerande organisation behöver anställda som vågar säga: Det här blev fel – nu rättar vi till det och ser till att det inte händer igen. Men om varje erkännande av ett misstag kan bli början på en brottsutredning förändras beteendet. Då skyddar människor sig själva i stället för verksamheten. Då får vi fler dokument, fler ryggar fria och fler försiktiga icke-beslut. Men vi får inte nödvändigtvis en bättre offentlig verksamhet.

Regeringens tal om ansvar blir särskilt ihåligt när man ser hur ansvaret hanteras högst upp i staten. Statsministern utsåg en nära personlig vän till en av landets mest säkerhetskänsliga befattningar. Personligt förtroende

kan aldrig ersätta kontroll, säkerhetsprövning och politiskt ansvar. När allvarliga säkerhetsbrister blev kända fortsatte statsministern att uttrycka sitt förtroende.

Det straffrättsliga ansvaret ska avgöras av rättsväsendet, inte här i riksdagens talarstol. Men det politiska ansvaret kan vi diskutera. Vem ansvarade för tillsättningen? Vem ansvarade för kontrollen? Och vem tog ansvar när bristerna blev kända? Det var statsministern som gjorde utnämningen. Det går inte att reducera detta till att det handlar om någon annans enskilda misstag.

Det här behöver inte vara korruption i straffrättslig mening. Men det väcker frågor om vänskapsrekrytering, omdöme och ansvar. Det är precis sådana gränsdragningar som ett seriöst förebyggande arbete mot korruption måste våga granska.

Samma sak gäller jäv och opartiskhet. Regeringen har nyligen beslutat om stöd till en stiftelse där en nära anhörig till statsministerns hustru sitter i styrelsen. Statsministern deltog själv vid regeringssammanträdet. Statsministerns kansli har sagt att han inte varit involverad i frågan på detaljnivå.

Men jäv handlar inte bara om att någon bevisligen har påverkat ett beslut. Det handlar också om förtroende. Medborgarna i det här landet ska inte behöva undra om familjeband eller privata nätverk har påverkat hur offentliga pengar fördelas. Den som har en nära personlig koppling till ett ärende bör inte delta vid beslut – inte därför att vi på förhand slår fast att ett brott har begåtts utan därför att den offentliga makten måste tåla insyn och hålla tydliga gränser mellan offentliga beslut och privata relationer. Även detta är en fråga om att förebygga korruption, inte bara lagföra den när skadan redan har skett.

Frågan om ansvar och öppenhet gäller också Jimmie Åkesson. Det har rapporterats att ett bolag som kontrolleras av Sverigedemokraterna gjort en omfattande affär med Åkessons privata förlag. Det har också rapporterats att styrelseuppdrag inte anmäldes till riksdagens register över ledamöternas ekonomiska intressen inom den tid som reglerna kräver.

Vi har också fått höra att det finns misstankar om att man har använt pengar på ett väldigt olämpligt sätt. Man har angett att det handlat om evenemang och representation, när det egentligen kan ha handlat om rena fyllefester för Jimmie Åkesson och hans kompisar.

Jag påstår inte att detta utgör korruptionsbrott eller omfattas av regeringens nya bestämmelse. Men det rör frågor som ligger nära korruptionsförebyggande arbete: gränsen mellan privata ekonomiska intressen och politiska organisationers resurser, risken för intressekonflikter och allmänhetens möjligheter att få insyn i vilka ekonomiska åtaganden en ledande politiker har.

Riksdagens ekonomiska register finns inte som dekoration, utan det finns för att väljarna ska kunna granska oss. Det finns för att förebygga intressekonflikter och skydda förtroendet för demokratin.

Den enskilda handläggaren ska enligt regeringen möta ett bredare straffansvar. Då kan inte frågor om ekonomisk öppenhet hos en av landets mäktigaste partiledare behandlas som administrativa detaljer. Ansvar kan inte vara stenhårt nedåt och lite mjukt och fluffigt uppåt. Regler kan inte vara regler bara för andra. Och en regering som påstår sig vilja bekämpa

maktmissbruk kan inte samtidigt lämna de konkreta förslagen mot korruption utanför den här propositionen.

Herr talman! Det nya brottet har dessutom ett mycket konkret problem: Vad händer när en tjänsteperson måste avvika från ett regelverk för att skydda ett tvingande samhällsintresse?

Region Stockholms upphandling av ambulanshelikoptrar visar på problemet. Regionen riskerade att stå utan nödvändiga transporter för patienter med livshotande tillstånd. Direktupphandlingen bedömdes vara otillåten, men avtalet fick bestå eftersom människors liv och hälsa vägde tyngre.

En tjänsteperson kan i en sådan situation medvetet ha avvikit från reglerna. En leverantör kan ha gynnats och andra missgynnats. Men syftet var inte att hjälpa en vän eller berika sig själv; syftet var att rädda liv.

Nu försöker regeringen påstå att sådana situationer kan hanteras genom kravet på särskild avsikt och genom framtida domstolspraxis. Men, herr talman, straffrätten ska vara tydlig, och den måste vara förutsebar. Den som i ett akut läge fattar ett beslut för att skydda människors liv och hälsa ska inte behöva vänta i flera år för att få veta om domstolen faktiskt förstod situationen. Om brottet införs måste det därför finnas en uttrycklig ventil för tvingande samhällsintressen.

Herr talman! En stark demokrati behöver en offentlig förvaltning som präglas av saklighet, opartiskhet och ansvar. Men den behöver också tjänstepersoner som vågar göra sitt arbete – som vågar fatta svåra beslut, rapportera missförhållanden, erkänna och rätta till misstag och agera när människors liv eller hälsa står på spel.

Korruption och medvetet maktmissbruk ska bekämpas. Men då måste regeringen också behandla korruption – inte lägga ned en bred utredning om företeelsen, lägga konkreta förslag mot korruption åt sidan och nöja sig med att utvidga straffansvaret för dem som arbetar längst ut i den offentliga verksamheten.

Åtgärderna måste vara träffsäkra. De måste omfatta mutor, intressekonflikter, vänskapskorruption, förtroendemissbruk och otillbörligt inflytande. Och ansvaret måste gälla lika för handläggaren, myndighetsledningen och den politiska ledningen. Det är jämlikheten inför reglerna som skapar förtroende, inte ett system där den som har minst makt får det hårdaste ansvaret och den som har mest makt får de bästa förklaringarna.

Vänsterpartiet motsätter sig därför införandet av brotten missbruk av offentlig ställning och grovt missbruk av offentlig ställning. Om riksdagen ändå inför dem måste lagstiftningen åtminstone innehålla ett tydligt undantag för situationer där ett tvingande samhällsintresse står på spel.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 58 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! I dag debatterar vi som sagt straffrättsligt tjänstemannaansvar. Vi har i dag ett straffrättsligt ansvar för tjänstefel som är kopplat till fel i myndighetsutövning.

År 1975 genomfördes den så kallade ämbetsmannareformen, som innebar en betydande avkriminalisering och en avveckling av det dåvarande tjänstemannaansvaret. Genom de nya reglerna om myndighetsmissbruk och vårdslös myndighetsutövning begränsades straffansvaret för fel i tjänsten till den del av den offentliga verksamheten som innefattar myndighetsutövning.

Det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel fick 1989 den utformning det har i dag. Straffansvaret utvidgades då bland annat på så sätt att det nu omfattar åtgärder som vidtagits vid myndighetsutövning, det vill säga inte bara handlingar som självständigt utgör myndighetsutövning utan också åtgärder som står i ett naturligt och nära samband med myndighetsutövning.

Ledamöter i statliga och kommunala beslutande församlingar omfattas inte av straffansvaret för tjänstefel när de vidtar åtgärder i den rollen. Detta har i huvudsak motiverats med att ansvar för förtroendevalda bör utkrävas politiskt och inte rättsligt.

Herr talman! Vi kristdemokrater har länge arbetat för att tjänstemannaansvaret ska utvidgas. Det handlar i grunden om samhällets tilltro till myndigheterna och staten. Arbetet mot korruption måste stärkas, och det är ett steg i rätt riktning. Att tjänstemannaansvaret nu utvidgas är avgörande för att stävja gängkriminella, som alltför ofta söker sig till myndigheter och myndighetspersoner för att infiltrera eller få tillgång till information.

För att någon ska dömas för tjänstefel krävs att en åtgärd har vidtagits vid myndighetsutövning. I dagsläget händer det att missbruk sker utan samband med myndighetsutövningen. Sådant missbruk kan exempelvis medföra JO-kritik men resulterar inte i mer handfasta åtgärder. Vi är nog många som har reagerat över det faktum att JO ofta framför kritik – allvarlig kritik mot vissa saker och ting. Men vad händer med den som blir föremål för kritiken? Nada, ingenting! I vissa avseenden kan man till och med säga: Har man inte blivit JO-anmäld har man inte gjort något vettigt arbete.

Nu stärker vi skyddet för myndighetsanställda som sköter sig, och vi skärper ansvaret för dem som inte gör det. Som offentligt anställd ska man inte känna oro för införandet av de nya bestämmelserna om missbruk av offentlig ställning. Tvärtom ska man se att de närmast utgör ett stöd för att stå emot eventuella påtryckningar, för ramarna för vad som är korrekt eller inte blir tydligare för alla offentligt anställda.

Som har nämnts här i talarstolen är det endast uppsåtligt agerande som ska vara straffbart. Vissa talare har blandat ihop begreppen, tror jag, mellan oaktsamhet och uppsåt. Likaså kan man inte anse att bristande resurser, vilket gör att man inte kan handlägga ett ärende, medför straffansvar. Det blir ju lite märkligt i så fall. I så fall får ansvaret flyttas högre upp. Det kan aldrig landa på den enskilde handläggaren att man har en sådan arbetsbelastning att man inte kan fullgöra sina arbetsuppgifter. Det vore helt orimligt om man skulle straffas för detta som enskild tjänsteman.

Som sagt: Det är endast uppsåtligt agerande som ska vara straffbart. Misstag i tjänsteutövandet kan alla göra. Om det händer faller agerandet alltså utanför lagens tillämpningsområde. Det finns således ingen anledning till oro för den med goda avsikter.

Vi är ju ofullkomliga. Vi är inte ofelbara. Alla kan vi göra fel. Jag tror att alla som har jobbat i statlig eller kommunal tjänst någon gång har gjort något misstag. Det kanske är någon som inte har gjort det, men de flesta av oss har i varje fall gjort det. Det är alltså inte sådant som lagen ska träffa, utan det handlar om personer som faktiskt är korrupta eller aktivister eller där det finns andra faktorer som driver enskilda till att tumma på regelverket.

Brottet missbruk av offentlig ställning ska även omfatta förtroendevalda, vilket ytterligare bör stärka folkets förtroende för den beslutande

makten. Det har nämnts tidigare att personer ibland har reagerat på att enskilda politiker har agerat på ett sätt som väcker klander. Men sådant har inte träffat den enskilda politikern tidigare eftersom man har kunnat utkräva politiskt ansvar men inte straffrättsligt ansvar. Men nu ändras detta, som sagt.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 59 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi debatterar i dag regeringens proposition om ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar.

Centerpartiet delar regeringens ambition att bekämpa korruption, maktmissbruk och otillåten påverkan. Men en god ambition är inte alltid en garanti för god lagstiftning. I den här propositionen ser vi tyvärr ett exempel där regeringen i sin iver att visa handlingskraft presenterar ett förslag som är ogenomtänkt och rättsosäkert och som riskerar att orsaka mer skada än nytta.

Regeringens förslag kretsar kring införandet av ett nytt gradindelat brott, missbruk av offentlig ställning. Avsikten är att täppa till de luckor som finns i dagens lagstiftning, där ageranden som inte sker vid direkt myndighetsutövning kan falla utanför det straffbara området. Det är lovvärt.

Problemet är att förslaget är alldeles för brett och otydligt. Flera tunga remissinstanser – Brottsförebyggande rådet, Svea hovrätt och inte minst Lagrådet – har varnat för att bestämmelsen är så vag att den riskerar att strida mot legalitetsprincipens grundläggande krav på förutsägbarhet. När inte ens landets främsta jurister kan avgöra var gränsen för det straffbara går, hur ska då en enskild socialsekreterare, tillståndshandläggare eller upphandlare kunna göra det?

Jag vill bemöta det påstående som kommit att det enbart handlar om uppsåtliga brott, så det är alltså ingen fara. Men samtidigt är det så att vi alla förväntas kunna lagen. Om man då säger ”jag visste inte att jag gjorde något olagligt, för det var så luddig lagstiftning” är det inget försvar om man har begått en sådan här gärning. Blanda inte ihop uppsåt och luddig lagstiftning!

Vi ska också komma ihåg att brott som förskingring, trolöshet mot huvudman, stöld, osant intygande och annat fortfarande finns. Det här är inte ett oreglerat område. I stället finns det uppenbara risker med dagens förslag.

I stället för att stärka förvaltningen riskerar vi att skapa en rädsla för att göra fel. Det riskerar att bli en tystnadskultur där man inte vågar påtala brister och en försiktighetskultur där handläggningstiderna drar ut på tiden för att ingen vågar fatta svåra men nödvändiga beslut.

Våra offentliganställda, som varje dag arbetar i medborgarnas tjänst, förtjänar vårt fulla stöd. De verkliga hoten mot vår förvaltning i dag är den organiserade brottslighetens infiltration, den ökande utsattheten för hot och våld mot tjänsteman och den växande byråkratin.

Det som behövs är ett helhetsgrepp. Vi behöver stärka skyddet för våra offentliganställda. Sedan behöver vi självklart bättre förebyggande arbete och skarpare kontrollmekanismer för att stoppa korruption, inte minst vid offentlig upphandling, som omsätter enormt stora belopp.

Med risk för en viss ämnesflykt vill jag ta tillfället i akt att nämna skydd av offentligt anställda. Det är det en svaghet att det enbart är poliser som har möjlighet att i vissa situationer med påtaglig risk för våld kunna vara anonyma. Om hela samhället och hela den offentliga sektorn ska bekämpa den organiserade brottsligheten behöver vi skydda fler och mer.

Att slippa ha sitt namn på det papper som skickas hem med underrättelse om ett beslut, den lagstiftning som vi fick förra året, är inte värt så mycket eftersom någon kan ringa till växeln och fråga vems namn som står på beslutet.

Från Centerpartiets sida kommer vi att driva på för fortsatt skydd. Det handlar om kronofogdar, bygglovshandläggare, brandinspektörer och biståndshandläggare – alla de som behövs i kampen mot den grova organiserade brottsligheten. De behöver vårt skydd också i utsatta situationer.

Men det behövs samtidigt ett arbete mot infiltration och möjliggörare med kontroller och uppföljning så att brott inte kan begås. Det är därför som riksdagen behöver gå vidare med de konkreta och genomarbetade förslag som utredningen Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel faktiskt lade på regeringens bord, förslag som regeringen av oförklarlig anledning har valt att inte gå vidare med.

Centerpartiet vill se en smart och tuff rättspolitik som är grundad i kunskap och rättssäkerhet. Regeringens förslag når inte riktigt upp till detta. Det är ett typexempel på symbolpolitik som ser bra ut som rubrik men riskerar att skapa fler problem än det löser.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2.
(Applåder)

Anf. 60 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för att en mobiltelefon var på här. Vi var nyfikna på den medalj som talmannen bär. Vi fick också svar – tack för det!

Herr talman! Det är viktigt att de människor som är avlönade genom skattemedel, vilket många är i vårt land, gör ett bra jobb. Vi – folket – som betalar skatt kräver att vi får valuta för våra pengar.

Jag, som har varit statsanställd under mer än halva mitt liv, har inte sällan fått höra från medborgare att de betalar min lön. Ibland har jag kunnat kontra när det visat sig att personer som jag haft att göra med och som varit upprörda också fått sin lön genom skattemedel. Men det är en helt annan historia.

Med det sagt: Vi är många här i landet som har en offentlig anställning genom jobb i stat, kommun eller region. Men det är inte lärare, poliser och sjuksköterskor som först kommer upp i mitt huvud när regeringen nu vill utvidga det straffrättsliga tjänstemannaansvaret. De nya reglerna kommer inte att träffa de yrkeskårerna. Det är inte ofta någon i dessa yrkeskårer med uppsåt begår tjänstefel. De som däremot nu kommer att få tänka efter lite är de som ska fatta beslut. Det är politiker och tjänstemän som arbetar i till exempel en kommun. Detta är bra.

Politiker ska vara sådana som man kan lita på. De ska förvalta våra skattepengar, och de ska se till att vi har ett väl fungerande samhälle. De ska inte fuska. De ska inte se till att bekanta eller anhöriga får bra kontrakt med till exempel en kommun. De ska inte sko sig själva genom att runda vissa regelverk vid till exempel upphandlingar.

Vissa säger att den här skärpta lagstiftningen inte är bra. De menar att den kommer att skrämma bort folk från att ta anställning i till exempel en kommun och att den kommer att få folk att vara rädda för att fatta beslut, signera kontrakt och göra upphandlingar.

Om du är rädd att du kommer att trilla dit, att du kommer att lockas att sko dig eller att du kommer att vilja hjälpa en kompis genom fusk ska du nog inte ta ett jobb där du hanterar andra människors pengar. Ta inte ett sådant jobb om den lockelsen är för stor!

Är du osäker på vilket regelverk som gäller får du fråga. Ta reda på vad som gäller så att det inte blir fel! Som har nämnts förut är det en stor skillnad på att göra ett misstag och på att uppsåtligen till exempel sko sig.

Om du är ambitiös, kan ditt regelverk, har patos för uppgiften och är hederlig har du ingenting att oroa dig för. Lagen slår nämligen bara mot dem som uppsåtligen bryter mot de regler och den lag som vi nu debatterar. Det handlar alltså om att de gör detta med vilja.

Jag har själv jobbat i över 30 år som tjänsteman, och jag har aldrig varit rädd för att jag ska anmälas för tjänstefel. Jag har varit trygg i min roll som tjänsteman.

Vi är lite unika och naiva i vårt land. Vi tror inte riktigt att maktmissbruk, korruption och otillåten påverkan förekommer här. Jag kan meddela att det tyvärr gör det. Den här lagen behövs för att komma åt detta. Det är också dags att den träffar alla former av myndighetsutövning. Definitionen av vad myndighetsutövning är skaver lite, i mitt tycke.

Nu kommer den här nya lagen att täcka in det mesta. Jag tror att det är nyttigt, och jag är övertygad om att det kommer att göra skillnad.

Med det sagt yrkar jag bifall till propositionen.

(Applåder)

Anf. 61 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman och kära uthålliga kollegor, denna soliga lördag! Miljöpartiet delar regeringens uppfattning att korruption, maktmissbruk och otillåten påverkan i offentlig verksamhet måste bekämpas kraftfullt. Just därför måste lagstiftningen vara träffsäker, rättssäker och proportionerlig. Vi menar att det här förslaget inte lever upp till de kraven.

Vi är inte ensamma om att mena det. Flera remissinstanser har mycket tydligt avstyrkt förslaget. TCO, LO och Saco framhåller att det redan i dag finns ett väl etablerat system för ansvarsutkrävande genom straffrätt, arbetsrätt, disciplinansvar och tillsyn. Dagens problem i offentlig verksamhet löses därför inte genom att flytta över ett större straffrättsligt ansvar på enskilda tjänstepersoner. Tvärtom riskerar fokus att flyttas från bristande organisation, otillräckliga resurser och svaga kontrollsystem till den enskilda handläggaren.

Vi delar de här remissinstansernas kritik mot det nya brottet missbruk av offentlig ställning. Vi menar att regeringens föreslagna bestämmelse är för vid och otydlig. Den riskerar att skapa osäkerhet om vilka handlingar som faktiskt är straffbara och öppnar för svåra gränsdragningar. Vi menar att det inte är en hållbar väg i straffrätten.

LO och Saco varnar för att förslaget blir oproportionerligt i förhållande till de problem som utredningen har identifierat, och TCO pekar på risken för godtyckliga bedömningar och ett större tryck på rättsväsendet.

Miljöpartiet ser också allvarligt på de praktiska konsekvenser som flera remissinstanser lyfter. TCO och Saco varnar för att ett utökat straffansvar kan leda till ökad rädsla, till större försiktighet och till att en tystnadskultur växer fram på fler arbetsplatser. Det riskerar i sin tur att ge längre handläggningstider, mer detaljstyrning och sämre möjligheter att rekrytera och behålla kompetent personal i offentlig sektor.

En stark demokrati behöver självständiga och professionella tjänstepersoner som vågar använda sin kunskap och sitt omdöme, inte en ordning som driver fram tystnadskultur och defensivt beslutsfattande.

Miljöpartiet vill stärka tilliten till det offentliga genom förebyggande arbete mot korruption, bättre kontrollmekanismer, starkare skydd mot otillåten påverkan och goda förutsättningar för offentliganställda att göra rätt från början. Det är en bättre väg än att införa en bred och otydlig straffbestämmelse.

Herr talman! Vi anser alltså att hela propositionen bör avslås. Vi har också ställt oss bakom reservation 2, där avslag på vissa delar föreslås. Men med det sagt yrkar jag bifall till reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 5 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 12 juni

2025/26:557 Sexuella övergrepp i kriminalvården
av *Samuel Gonzalez Westling* (V)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)
2025/26:558 Nedskärningar i välfärden
av *Lawen Redar* (S)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

§ 6 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 12 juni

2025/26:892 Vattenbrist på Gotland och i stora delar av södra Sverige
av *Stina Larsson* (C)
till arbetsmarknadsminister och vikarierande klimat- och miljöminister Johan Britz (L)
2025/26:893 Sjukvårdens kvalitetsregister
av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)
till sjukvårdsminister Elisabet Lann (KD)

2025/26:894 Kriminella som driver HVB-hem
av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)
till socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M)
2025/26:895 Situationen i Sudan och EU:s sanktionspolitik
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)
2025/26:896 Brist på östrogen för kvinnor i klimakteriet
av *Louise Thunström* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)
2025/26:897 Försäkringskassans uppdrag om belopp i assistansersättningen
av *Agneta Nilsson* (S)
till socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M)
2025/26:898 Återvandringsbidragets konsekvenser för integrationen
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till migrationsminister Johan Forssell (M)
2025/26:899 Finansiering av infrastrukturrelaterad forskning
av *Ulrika Heie* (C)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)
2025/26:900 Afrofobi och antisvart rasism i svensk skola
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till utbildnings- och integrationsminister Simona Mohamsson (L)
2025/26:901 Gränskontrollerna vid Hyllie och den fria rörligheten i Öresundsregionen
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)
2025/26:902 Alkoholens skadeverkningar
av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)
till sjukvårdsminister Elisabet Lann (KD)
2025/26:903 Sveriges efterlevnad av FN:s rasdiskrimineringskonvention CERD
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till jämställdhetsminister Nina Larsson (L)
2025/26:904 Högerextrem rekrytering av unga i Sverige
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)
2025/26:905 Vräkning av barn i Sverige
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)
2025/26:906 Barnfattigdom
av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)
till äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje (M)
2025/26:907 Islamofobi, antimuslimsk rasism och hatbrott mot muslimer
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till jämställdhetsminister Nina Larsson (L)
2025/26:908 Sveriges agerande för att säkerställa folkrättens efterlevnad i Gaza
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2025/26:909 Rättssäkerheten vid tillämpningen av vandelskrav
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till migrationsminister Johan Forssell (M)
2025/26:910 Utvisningar till Afghanistan
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till migrationsminister Johan Forssell (M)
2025/26:911 Ansvarsutkrävande för svenska medborgares deltagande i internationella väpnade konflikter
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)
2025/26:912 Utvisningar till Syrien
av *Malcolm Momodou Jallow* (-)
till migrationsminister Johan Forssell (M)

§ 7 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 12 juni

2025/26:881 Färdtjänsten och den halverade kollektivtrafiktaxan
av *Malin Östh* (V)
till infrastruktur- och bostadsminister Andreas Carlson (KD)

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 12.47.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 3 anf. 38 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 4 anf. 52 (delvis) och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Ärenden för bordläggning 1
§ 2 En begränsning av rätten till socialförsäkringsförmåner för den som avtjänar fängelsestraff i kontrollerat boende eller som avtjänar säkerhetsförvaring 1
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2025/26:SfU29 1
(Beslut skulle fattas den 15 juni.) 1
§ 3 Dubbla straff för brott i kriminella nätverk och skärpta straffskalor 2
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU42 2
Anf. 1 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) 2
Anf. 2 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik 4
Anf. 3 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 4
Anf. 4 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik 5
Anf. 5 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 5
Anf. 6 ULRIKA LILJEBERG (C) replik 6
Anf. 7 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 6
Anf. 8 ULRIKA LILJEBERG (C) replik 6
Anf. 9 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 7
Anf. 10 TERESA CARVALHO (S) replik 7
Anf. 11 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 8
Anf. 12 TERESA CARVALHO (S) replik 8
Anf. 13 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 8
Anf. 14 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik 9
Anf. 15 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 9
Anf. 16 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik 10
Anf. 17 PONTUS ANDERSSON GARPVALL (SD) replik 10
Anf. 18 TERESA CARVALHO (S) 11
Anf. 19 MARTIN MELIN (L) replik 13
Anf. 20 TERESA CARVALHO (S) replik 13
Anf. 21 MARTIN MELIN (L) replik 14
Anf. 22 TERESA CARVALHO (S) replik 14
Anf. 23 MIKAEL DAMSGAARD (M) 15
Anf. 24 TERESA CARVALHO (S) replik 17
Anf. 25 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik 17
Anf. 26 TERESA CARVALHO (S) replik 18
Anf. 27 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik 18
Anf. 28 ULRIKA LILJEBERG (C) replik 19
Anf. 29 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik 19
Anf. 30 ULRIKA LILJEBERG (C) replik 19
Anf. 31 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik 20
Anf. 32 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik 20
Anf. 33 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik 20
Anf. 34 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik 21

Anf. 35 MIKAEL DAMSGAARD (M) replik ... 21
Anf. 36 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) ... 22
Anf. 37 TORSTEN ELOFSSON (KD) ... 26
Anf. 38 ULRIKA LILJEBERG (C) ... 27
Anf. 39 MARTIN MELIN (L) ... 29
Anf. 40 ULRIKA WESTERLUND (MP) ... 31
Anf. 41 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik ... 35
Anf. 42 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik ... 35
Anf. 43 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik ... 36
Anf. 44 ULRIKA WESTERLUND (MP) replik ... 36
Anf. 45 LORENA DELGADO VARAS (-) ... 37
(Beslut skulle fattas den 15 juni.) ... 38
§ 4 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar ... 39
Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU40 ... 39
Anf. 46 MATS HELLHOFF (SD) ... 39
Anf. 47 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik ... 40
Anf. 48 MATS HELLHOFF (SD) replik ... 41
Anf. 49 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik ... 41
Anf. 50 MATS HELLHOFF (SD) replik ... 41
Anf. 51 LARS ISACSSON (S) ... 41
Anf. 52 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) ... 43
Anf. 53 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik ... 45
Anf. 54 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik ... 45
Anf. 55 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) replik ... 46
Anf. 56 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik ... 46
Anf. 57 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V) ... 46
Anf. 58 TORSTEN ELOFSSON (KD) ... 50
Anf. 59 ULRIKA LILJEBERG (C) ... 52
Anf. 60 MARTIN MELIN (L) ... 53
Anf. 61 ULRIKA WESTERLUND (MP) ... 54
(Beslut skulle fattas den 15 juni.) ... 55
§ 5 Anmälan om interpellationer ... 55
§ 6 Anmälan om frågor för skriftliga svar ... 55
§ 7 Anmälan om skriftligt svar på fråga ... 57
§ 8 Kammaren åtskildes kl. 12.47. ... **57**

Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2026